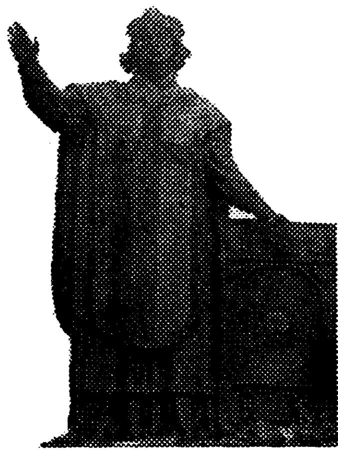
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 22(459) 7 ЧЭРВЕНЯ 2000 г.

1 чэрвеня 2000 года сустаршыні Аргкамітэта Усебеларускага з'езда прынялі рашэнне вынесці на шырокае грамадскае абмеркаванне праект Акта Незалежнасці Беларусі і звярнуцца да сродкаў масавай інфармацыі з просьбай апублікаваць гэты дакумент. Дзеля яго ўдасканалення зацікаўленыя асобы і арганізацыі маюць магчымасць даслаць на адрас Сакратарыята свае прапановы наконт змен і дапаўненняў. Усе яны будуць разгледжаны і ўлічаны пры канчатковай падрыхтоўцы Акта Незалежнасці Беларусі.

Кантактны тэлефон Сакратарыята Усебеларускага з'езда: (017)2236529
Адрас для карэспандэнцыі: 2200065, Мінск, а/с 297.

Праект.

Акт Незалежнасці Беларусі

Мы, дэлегаты Усебеларускага з'езда, паўнамоцныя прадстаўнікі ўсіх рэгіёнаў Рэспублікі Беларусь,

-- усведамляючы адказнасць за будучыню Беларусі;

-- напамінаючы, што Беларусь з'яўляецца дзяржавай-заснавальніцай Арганізацыі Аб'яднаных Нацый;

-- грунтуючыся на прынцыпах і нормах міжнароднага і нацыянальнага права,

ЗАЯЎЛЯЕМ:

Беларускі народ мае тысячагадовую гісторыю сваёй дзяржаўнасці: ад Полацкага княства, Вялікага княства Літоўскага, Беларускай Народнай Рэспублікі да сучаснай Рэспублікі Беларусь. Прынятая Вярхоўным Саветам 27 ліпеня 1990 года Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце сцвярджае яго дзеля галоўнай мэты – свабоднага развіцця і дабрабыту, годнага жыцця кожнага грамадзяніна. Яна абвяшчае незалежнасць краіны ў вонкавых дачыненнях, вяршэнства, самастойнасць і паўнату дзяржаўнай улады, дзеючай на падставе правамоцных законаў. Любыя гвалтоўныя дзеянні супраць нацыянальнай дзяржаўнасці павінны праследавацца як найвялікшае злачынства.

Ідэі Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце былі замацаваны ў Канстытуцыі, прынятай 15 сакавіка 1994 года легітымна абраным парламентам. Паводле яе Беларусь увайшла ў свет як нейтральная, мірная і бяз'ядзерная дзяржава. Незалежнасць Беларусі з'яўляецца набыткам не толькі сённяшняга пакалення, але і нашых продкаў і нашчадкаў. Суверэнітэт краіны не можа быць абмежаваны праз рашэнні вышэйшых дзяржаўных асоб і органаў і нават праз рэферэндум.

Сёння незалежнасць Рэспублікі Беларусь пастаўлена пад пагрозу. Рэальнай небяспекай ёй стаў дагавор аб стварэнні адзінай саюзнай дзяржавы з Расіяй, падпісаны 8 снежня 1999 года прадстаўнікамі улад, чыя легітымнасць ставіцца пад сумненне ў большасці краін свету. Не бывае двух суверэнітэтаў у адной дзяржаве.

Мы – за добрыя, раўнапраўныя і ўзаемавыгадныя адносіны з усімі краінамі свету, і асабліва з суседзямі: Расіяй, Украінай, Польшчай, Літвой, Латвіяй. Але мы не жадаем станавіцца рэгіёнам ніякай дзяржавы. Суверэнітэт не можа перадавацца іншай дзяржаве ці новастворанаму дзяржаўнаму ўтварэнню.

Незалежнасць – гэта натуральнае права ўсяго народа, кожнага грамадзяніна.

Мы, дэлегаты Усебеларускага з'езда,

СВЕДЧЫМ:

Богам дадзенае нашаму народу права мець сваю незалежную дзяржаву;

АБВЯШЧАЕМ:

Дзяржаўны суверэнітэт неад'емнай каштоўнасцю беларускага народа;

ПРЫЗНАЁМ:

Не маючымі законнай сілы любыя пагадненні і рашэнні, скіраваныя на скасаванне альбо абмежаванне суверэнітэту Беларусі;

ЗАКЛІКАЕМ:

Міжнародныя арганізацыі, урады дэмакратычных дзяржаў, сусветную грамадскасць забяспечыць гарантыі суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Заклікаем суайчыннікаў згуртавацца вакол ідэй Акта Незалежнасці. **Жыве Беларусь!**

Зварот Сакратарыята Таварыства беларускай мовы да Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і ўрада Беларусі

30 мая 2000 года кіраўнік беларускай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з удзельнікамі грамадска-палітычнага дыялогу заявіў аб неабходнасці абмеркавання стану беларускай мовы ў Беларусі і выказаў шкадаванне, што ў зале пасяджэння адсутнічалі прадстаўнікі ТБМ.

Таварыства згоднае весці гаворку па гэтым пытанні і ўжо двойчы накіроўвала лісты на імя Першага намесніка Кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта спадара Русакевіча У.В., адказнага за правядзенне дыялогу, з прапановай уключыць у пералік пытанняў, што выносяцца на абмеркаванне, наступныя:

1. **Наданне беларускай мове рэальнага статусу дзяржаўнай;**
2. **Стварэнне Беларускага нацыянальнага універсітэта.**

На жаль, адказу на гэтыя прапановы мы не атрымалі, як і на Зварот да кіраўніка дзяржавы ўдзельнікаў мітынгу, што ладзіла Таварыства 8 верасня 1999 года з патрабаваннем адкрыцця Беларускага нацыянальнага універсітэта.

Мы мяркуем, што наспеў той час, калі кіраўніцтва беларускай дзяржавы гатовае весці дыялог па гэтых набалелых пытаннях. Каля 30 тысяч грамадзянаў, якія падпісаліся за стварэнне універсітэта, упэўнены, што іх пажаданні будуць пачутыя, і Прэзідэнт Беларусі падпіша ўказ аб стварэнні БНУ ў сталіцы, а таксама адкрыцці яго філіялаў у буйных гарадах Лідзе, Пінску, Оршы і Бабруйску.

Таварыства спадзяецца, што дыялог прадстаўнікоў ТБМ з кіраўніцтвам дзяржавы адбудзецца і станоўча паўплывае на далейшы лёс беларускай мовы.

Сакратарыят ТБМ. **1 чэрвеня 2000 г.**

Рэгіструюцца рэгіянальныя структуры ТБМ

3 траўня пасля шматлікіх намаганняў упершыню за 10 год існавання ТБМ зарэгістравана і пастаўлена на ўлік Магілёўская абласная арганізацыя ТБМ (кіраўнік, вядомы беларускі матэматык і грамадскі дзеяч Міхась Булавацкі).

5 траўня паставілі на ўлік Брэсцкую гарадскую арганізацыю ТБМ (старшыня Марыя Новік, дацэнт Брэсцкага ун-та).

10 траўня зарэгістравана Заводская раённая структура ТБМ г.Менска (старшыня, археолаг – Пятро Русаў).

Віншуем!

22 траўня на базе былой Барысаўскай суполкі ТБМ утварылася гарадская арганізацыя, што складаецца з 8 суполак. (Старшыня Рады, выдавец адзінай беларускамоўнай газеты "Гоман Барысаўшчыны" дырэктар школы Іван Белы.)

Сакратарыят.

Спадару Адаму Мальдзісу
Прэзідэнту Міжнароднай Асацыяцыі Беларусістаў

Шаноўны Адам Язэпавіч!

Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны шчыра віншуе Вас з пераабраннем на пасаду Прэзідэнта Міжнароднай Асацыяцыі Беларусістаў!

За часамі Вашага шматгадовага кіраўніцтва гэтая міжнародная арганізацыя стала значнай складовай часткай беларускага Адраджэння канца XX стагоддзя. Сусветную вядомасць атрымаў і бюлетэнь МАБ "Кантакты і дыялогі", дзе Вы адначасова з'яўляецеся і галоўным рэдактарам, і выдаўцом.

Мы спадзяемся, што шчыльныя кантакты паміж Асацыяцыяй і Таварыствам у далейшым станудь яшчэ больш плённымі і карыснымі!

З найлепшымі пажаданнямі і глыбокай пашанай

Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Ахвяраванні на ТБМ

1.Маханёк С.Ф. (Круглае)	100 р.
2.Жывалеўскі Г.А. (в.Агароднікі, Гродзенскі р-н)	1.000 р.
3.ІП Рамановіч С.А. (Віцебск)	30.000 р.
4.Мяцельсці В.В. (Полацк)	5.000р.
5.Яўсей М.Н. (г.Горадня)	3.000 р.
6.Алесь Ляскоўскі (Менск)	3.000р.
7.Пашкевіч В.В (Менск)	2.000р.
8.Сп.Серык (Менск)	50$

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны па наданні роднай мове рэальнага статуса дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г.Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белбізнесбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Ф. СП - 1 Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

На 2000 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X			

Куды (паштовы індэкс) (адрас)
Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ | месца | літар — на газету / часопіс **63865** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

Кошт	падпіскі	441 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На 2000 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X			

Куды (паштовы індэкс) (адрас)
Каму (прозвішча, ініцыялы)

№ 22 (459) 7 ЧЭРВЕНЯ 2000 г.

Пра нормы літаратурнай мовы і пра тое, хто і што "ўзаконьвае"?

Павел Сцяцко,
доктар філалагічных навук, прафесар, намеснік старшыні Гарадзенскай абласной рады ТБМ імя Францішка Скарыны

Нядаўна ў Гродне выйшла кніжка І.Я.Лепешава "Дазнанні" (Гродз. абл. аддзял. Белар. фонду культуры, 2000.-86с.). У гэтых "Дазнаннях" нямала месца адводзіцца "моўнаму эксперыментатарству" яго "калегі па працы П.Сцяцко". Каб зняславіць "калегу па працы", які мае іншы погляд на сучасны стан беларускай літаратурнай мовы, чаго толькі не прыдумляе І. Лепешаў, на якую фальсіфікацыю ён не ідзе?! Праілюструем гэта на канкрэтных прыкладах. Так, на с.80 ён піша: ***"Па шчупаковай волі – а не па шчупаковаму загаду, - устанаўляе норму П. Сцяцко"***. Але ж гэтая норма замацаваная ў акадэмічным "Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы" (Мн.,1966). На с.766 чытаем? ***"Шчупакоў... Па шчупаковай волі або на шчупакова казанне (само сабой, як бы дзякуючы чарадзейству)."*** Івану Якаўлевічу вельмі даспадобы гэтая штучная (расейская) сінтаксічная канструкцыя "давальны склон з прыназоўнікам ***па(па загаду)***, як і іншыя расейскія канструкцыі і словы. Так, ён выкарыстоўвае небеларускую канструкцыю ў назвах сваіх нататкаў ***"Гвалт над мовай"***, хоць слова ***гвалт*** мае значэннне ***"здзек"*** і патрабуе залежнага слова ў форме роднага склону. а не творнага (як у расейскай мове): параўнайма: ***здзек з чалавека*** і рас. ***издевательство над человеком***. Яму даспадобы і расейскія канструкцыі роднага беспрыназоўнікавага склону пасля прыслоўя замест беларускіх прыназоўнікавых з вінавальным склонам. Так, ён ухвальвае штучную сінтаксічную канструкцыю, больш таго і падобныя. Але пра іх крыху ніжэй.

У "Дазнаннях" ён імкнецца ўзаконіць небеларускае слова ***воран*** на месцы аж трох беларускіх эквівалентаў: ***груган, крук, крумкач*** (с.69). І дзеля доказу падае прыказку ***"Воран ворану вачэй не выклюе"***. Але ж гэта чыста расейская прыказка. У беларускай мове ёй адпавядае ***"Крумкач крумкачу вока не выдзеўбе"***. Дый ніводны акадэмічны слоўнік не падае яго як нарматыўную адзінку літаратурнай мовы. Зафіксаваў яго толькі "Беларуска-рускі слоўнік" (Т.1.1988.С.239), дый тут яно падаецца без перакладу, з адсылкаю да нарматыўнага ***крумкач***. Не з меншым замілаваннем адносіцца Іван Якаўлевіч і да расейскага ***клевать носом, куры не клюют***. На с.80 сваіх "Дазнанняў" ён бачыць у напісаных па-беларуску згаданых расейскіх фраземах ***"кляваць носам"***, ***"куры не клююць"*** слова ***кляваць*** са значэннем ***"есці; адшчыпваючы ежу дзюбай"***. Але па-беларуску ***"есці, адшчыпваючы дзюбай"*** – гэта ***дзяўбсці***. ***дзюбаць (есці дзюбай)***, а ***кляваць*** – гэта ***"есці, адшчыпваючы клювам"***. У беларускай літаратурнай мове няма слова ***"клюв"***, таму не можа быць і вытворнага ад яго дзеяслова ***кляваць***. Гэта па-расейску: ***клевать –"есть, хватая пищу клювом"***. Не прызнае І.Лепешаў і прыметніка ад слова ***сэрца – сэрцавы***. На с.70 сваіх "Дазнанняў" ён піша пра слова ***сэрцавы*** – "***бо няма ў прыродзе такога слова, і сілком не навяжаш яго"***. Аднак натуральнае беларускае слова ***сэрцавы*** (утварэнне ад ***сэрца: сэрц-авы***) фіксуе тэрміналагічны даведнік "Анатомический словарь: русско-белорусско-латинский, латинско-белорусский, белорусско-латинский" (Мн., 1998), рэкамендаваны Навукова-метадычным цэнтрам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. На с. 150 чытаем: ***сердечный – сэрцавы, сердечная мышца – сэрцавая цягліца, сердечно-сосудистый – сэрцава-судзінны***. Дзеля навязвання сваё думкі чытачу. нібы скрозь трэба выкарыстоўваць форму ***сардэчны*** (а не ***сэрцавы***), І.Лепешаў "абгрунтоўвае" гэта словамі ***сердаваць, сярдзіты***, хоць яны не маюць дачыненняў да сэрца, пра што сведчыць і мяккі гук [с'] у іх. Спатрэбілася яму для доказу і ***сэрданька***. хоць літаратурнаю нормаю ёсць ***сэрцайка***. Вось колькі намаганняў зроблена дзеля "доказу" нібыта нарматыўнай небеларускай формы ***"сардэчны"*** - утварэння чыста расейскага ад ***сердец + н-ый*** >сердечный, а беларускае – ***сэрц/аў-авы***.

І далей на с.71 "Дазнанняў" чытаем наступнае: ***"П.Сцяцко "ўзаконьвае" замест сотняў традыцыйных, нарматыўных слоў свае заменнікі"*** і пералічвае словы, якія аналізуюцца ў маіх кнігах "Праблемы нормы, культуры мовы" (Гродна: ГДУ,1998.- 294с.)і "Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы" (Гродна: ГДУ,1999. –292с.). Праўда, кнігі ён не называе. І не выпадкова, бо, прачытаўшы ў іх адпаведныя артыкулы, чытач пераканаецца ў фальсіфікацыі іх. У маіх кнігах, як правіла, аналізуюцца словы (словаспалучэнні), зафіксаваныя ў перыядычным друку, даведніках, слоўніках, мастацкіх творах: пазычаныя словы (у творах Я.Лёсіка, Я. Скрыгана, у "Полымі", "Родным слове", "Нашым слове");***скрыўлены, перакручаны*** (замест чужога ***скажоны***), ***газаахоўнік (працівагаз)***, ***судзіны (сасуды)***, ***пэратрус (вобыск)***, ***вусякі (насякомыя)*** ды шмат іншых, пачэрпнутых з друку.

Далей І.Лепешаў піша, што ў маіх заменніках шматлікія назоўнікі на ***–ій*** тыпу ***алюміній, цэзій, калій*** падпалі пад абразанне... (с.72). Не будучы спецыялістам у галіне словаўтварэння і тэрміналогіі, І. Лепешаў не толькі не пацікавіўся, адкуль гэтая штучная для беларускай мовы канцавіна ***–ій*** (фіналь), але і не зазірнуў у сучасныя тэрміналагічныя слоўнікі, у якіх падаюцца натуральныя формы такіх іншамоўных словаў. Так, у згаданым ужо "Анатомическом словаре", рэкамендаваным Навукова-метадычным цэнтрам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, чытаем: ***эмисарий – эмісар, эндометрий – эндаметр, эндомизий – эндаміз, эндоневрий – энданеўр, эндотелий – эндатэль, эпонихий – эпаніх*** (с.191-192). Дый у сучасным перыядычным нацыянальным друку бачым ***каментар, сцэнар*** ды падобныя.

Але для Івана Якаўлевіча факты – не ўпартая рэч, з імі ён абыходзіцца, як яму захочацца – надта вольна. Напрыклад, на с.69 "Дазнанняў" ён піша: ***"П.Сцяцко амаль заўсёды адзначае, навязвае чытачу сваю пазіцыю. Так, ён знайшоў адзінкавае ўжыванне слова агмень – у "ЛіМе" і ставіць яго ў загаловак чарговай нататкі"***. Насамрэч, у кнізе "Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы" (с.25-26) падаюцца прыклады выкарыстання гэтага слова ***агмень*** не толькі ў "ЛіМе", але ў "Родным слове" (1998.№5.С.55), і ў тэрміналагічным даведніку С.Судніка. С.Чыслава "Расейска-беларускі вайсковы слоўнік" (Мн..1997,с.133-134): ***очаг – агмень, очаг войны – агмень вайны.*** Падаецца слова ***агмень*** і ў слоўніку В.Ластоўскага: ***"очаг: под вогнішча, агмень, вогнішча"***. Выкарыстоўваюць гэтае слова і многія іншыя пісьменнікі. Так, у Р.Барадуліна чытаем: ***"Спадчына, як пупавіна. І досвіткам лучынай доўжыць імгненне прашчураўскага агменю"***. І ў драматурга А.Дударава: ***"Як-ніяк свой кут, свой агмень у яго ёсць"*** ("Чорная панна Нясвіжа"). Дык дзе тут тое, пра што піша ў "Дазнаннях" І. Лепешаў?

Расейская сінтаксічная канструкцыя па праву, больш таго, якія парушаюць нормы беларускай мовы, І.Лепешаў ухваляе: ***"але ж яны замацаваліся ў маўленні"***. Аднак у сучасным адраджэнскім друку на месцы іх выкарыстоўваюцца свае. Іх бачым у творах Н.Гілевіча, Р.Барадуліна, У.Арлова, М.Скоблы і іншых знаных майстроў слова. Расейскамоўныя сінтаксічныя канструкцыі, якія парушаюць літаратурную норму беларускай мовы, І.Лепешаў часта падае ў сваім "Фразеалагічным слоўніку беларускай мовы" (Мн.,1993) з мэтай узаконіць іх як нарматыўныя, (бо ў прадмове яго ён сам сцвярджае, што гэты слоўнік нарматыўны). Таму як складальнік слоўніка ён вымушаны ***"выступаць у іх абарону"*** (с.81). Вось у гэтым, дарэчы, і выявіўся ўвесь сакрэт нападкаў І. Лепешава на працы ***"калегі па працы П.Сцяцко"***. Бо, падаючы матэрыялы з сучаснага нацыянальна-адраджэнскага друку, аўтар кнігаў і артыкулаў па культуры мовы, тым самым разбурае асіміляцыйнасць лепешаўскага фразеалагічнага слоўніка, напісанага на матэрыяле беларуска-расейскай моўнай трасянкі. Да таго ж паводле сцверджанняў фразеолагаў у "Фразеалагічным слоўніку" І.Лепешава да 30% фраземаў, пашыраных на ўсёй Беларусі, кваліфікуюцца, як дыялектныя (бо іх няма ў расейскай мове), а супольныя з расейскімі падаюцца як нарматыўныя, хоць фіксуюцца яны ў творах маляведомых аўтараў.

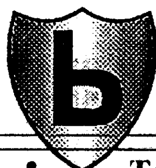
Каб абняславіць свайго апанента, выклікаць недавер да яго працаў, І. Лепешаў у сваіх "Дазнаннях" піша даслоўна наступнае: ***"Дзіву даешся, калі чытаеш (ЛіМ.1998.10 крас.) у водгуку на кнігу П.Сцяцко "Праблемы нормы...", што яе аўтар "не адзін дзесятак гадоў змагаецца за чысціню роднага слова". Гэта проста міф".*** (с.73). Не буду спыняцца на міфічнасці лепешаўскага міфа, а адсылаю чытача да вялікай рэцэнзіі на згаданую маю кнігу, напісанай знакамітым беларускім навукоўцам, суаўтарам акадэмічнай "Граматыкі беларускай мовы" (1962) пад рэдакцыяй К.Крапівы, аўтарам грунтоўнай кнігі **"Беларускія мовазнаўцы: Нарысы жыцця і навуковай дзейнасці"** (Мн.,:1985.-255 с.), даследчыка праблемаў нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы, кандыдата філалагічных навук, дацэнта Івана Германовіча пад назвай "Дзеля нашага нацыянальна-культурнага адраджэння, захавання нас як нацыі". Рэцэнзія друкавалася ў двух нумарах штотыднёвіка "Наша слова" за 6 і 13 траўня 1998 года. У гэтай публікацыі І. Германовіч падрабязна апісвае працу П.Сцяцко аб чысціні роднага слова, захаванні яго самабытнасці. Дый чытачы добра ведаюць мае шматлікія артыкулы на гэтую тэму, што друкаваліся на старонках часопісаў "Полымя", "Роднае слова", газетаў "Звязда", "Літаратура і мастацтва", "Настаўніцкая газета", не кажучы ўжо пра "Наша слова", дзе на працягу амаль двух гадоў па просьбе чытачоў змяшчаліся артыкулы па культуры мовы ў рубрыцы "З чужой моўнай практыкі".

А вось ці напісаў хоць бы адзін артыкул шаноўны спадар І.Лепешаў пра нашае нацыянальна-моўнае адраджэнне? Ці заступіўся хоць раз ён за адмысловасць беларускай мовы. якую ганьбілі некаторыя аўтары-уплывовыя лінгвісты на старонках перыядычнага друку? Не, ён ухваляў непрыяцеляў беларускага слова. Нават тады, калі адмаўлялі нашай беларускай мове выкарыстоўваць такія адмысловыя лексічныя адзінкі, як ***нагадаць, прыгадаць, распавядаць, доўжыцца, напой, памежнік, гульня і гулец, крэйда, дзятва, ягоны, святлафор*** ды іншыя. Наадварот, ён скрозь выступае супраць новых слоў (ці адноўленых), што актыўна выкарыстоўваюцца ў сучасным нацыянальным друку. Вось і ў "Дазнаннях" чытаем: ***"Сам бачыў, як у часе пікета многія беларусы (гаварылі са мной па-беларуску) востра і непрыязна рэагавалі на плакаты пікетчыкаў з надпісамі: "Адраджэньне", "Вызвольны рух" і іншыя. Абураліся: "А на якой мове тут напісана?"*** (с.68). Вось яно як?! І гэта не выпадкова! Усё вастрыё сваёй крытыкі І.Лепешаў скіроўвае якраз на захаванне беларуска-расейскай моўнай трасянкі. Прыгадаем, як ён бязлітасна бэсціў Зміцера Санько за тое, што той у сваім даведніку "Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем" (Мн.:Навука і тэхніка, 1991. – 218с.) падаў адметнабеларускія адпаведнікі да расейскіх, а не тыя, што выкарыстоўваюцца ў моўнай трасянцы, адлюстраванай і ў слоўніках. Нагадаем, што Слоўнік З.Санько ўхвалілі да выдання такія знакамітыя беларускія навукоўцы, як Алесь Каўрус і Янка Саламевіч. Як вядома, рэдакцыя "Полымя" адмовілася публікаваць водгук І.Лепешава на згаданую працу З.Санько. Але пазней І.Лепешаў дамогся-такі надрукаваць яго ў "Весцях АН РБ".

Усведамляючы, што нормы мовы ***"куюцца і назапашваюцца ў кузні гутарковага маўлення"*** (Ул.-Шчэрба), І.Лепешаў і выступае супраць усяго таго новага ў мове, што адлюстроўвае сучасная адраджэнская маўленчая практыка. У нататцы "Гвалт над мовай" на с. 62-74 "Дазнанняў" ён імкнецца сцвердзіць, што "сучасная беларуская літаратурная мова такая ж унармаваная; як і іншыя развітыя літаратурныя мовы" (с.66). І далей: ***"Норма – гэта сукупнасць правіл, прынятых у дадзены перыяд моўным калектывам і ўсвядомленых ім, як правільнае і ўзорнае ўжыванне моўных сродкаў. Афіцыйнае прызнанне нормы называецца яе кадыфікацыяй"***. Гэтая фіксацыя нормы замацоўваецца ў граматыках, даведніках, слоўніках. Але ж нормы, якія дзейнічаюць у незалежнай дзяржаве Рэспубліцы Беларусь, былі ўсталяваныя яшчэ ў 30-я гады, падчас вядомых рэпрэсіяў, калі ад працэсу ўнармавання літаратурнай беларускай мовы былі адлучаны знаныя беларускія мовазнаўцы, пісьменнікі, а пастановай Саўнаркама БССР 1933 года развіццё беларускай мовы было загнанае ў расейскае рэчышча – дзеля найхутчэйшага зліцця моваў. Нашай мове накінулі неўласцівыя ёй мадэлі ўтварэння словаў, чужое формаслоўе, лексікон беларускай мовы запаланілі чужыя словы з т.зв. усесаюзнага лексічнага фонду. Гэтыя "інтэрнацыянальныя" здабыткі актыўна ўкараняліся ў акадэмічныя слоўнікі. Асабліва шмат іх у пяцітомавым "Тлумачальным слоўніку беларускай мовы" (1977-1984) і двухтомавым "Беларуска-рускім слоўніку (1988-89).

Максім Танк занатаваў у "Дзённіках" (Полымя. 1997.№6.С.161): ***"Узяўся гартаць слоўнікі. Бясконцая і бяздумная запазычанасць чужых слоў, як у нас, не можа не пагражаць дэградацыяй самой мове"***. Максім Лужанін, паплечнік Якуба Коласа, адмысловы знаўца мовы, у 1977 годзе запісаў: ***"У Тлумачальны слоўнік, абвешчаны таксама нарматыўным, наўшывалася багата прыкладаў з таго, што ніколі не было літаратурай і можа ілюстраваць хіба няўмельства аўтара абыходзіцца са словам або няўмельства складальніка слоўніка выбраць з твора трапна ўжытае, ва ўсім гучанні і красе роднае слова. А то вушы вянуць"*** ("Звязда" 6.06.1996. Рубрыка "Спадчына" Артыкул "Мова--гоман векавога бору").

Дык вось гэтую беларуска-расейскую моўную трасянку І.Лепешаў вызнае за ўнармаваную літаратурную мову?! Дый саму норму літаратурнай мовы ў сваіх "Дазнаннях" ён разглядае аднабакова, на сваю карысць – толькі з боку стабільнасці. Аднак, як справядліва падкрэсліваe акадэмік М.Бірыла ў "Прадмове" нарматыўнага даведніка "Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтуацыя. Словазмяненне" (Мн.,1987, с.3), "мова няспынна развіваецца, норма не можа быць устойліва нязменнай, акасцянелай... Другой уласцівасцю нормы з'яўляецца бесперапынная эвалюцыя элементаў розных яе структур, якая адлюстроўвае развіццё розных кампанентаў усіх узроўняў, узнікненне варыянтаў. Гэтыя дзве ўласцівасці нормы і забяспечваюць устойлівасць і развіццё мовы. Таму літаратурная мова, якой бы багатай і апрацаванай яна ні была, не мае раз назаўсёды замацаваных норм... Рост тэндэнцыі да ўдакладнення норм звязаны з расшырэннем функцый літаратурнай мовы і павялічэннем яе карыстальнікаў".

Пра нормы літаратурнай мовы і пра тое, хто і што "ўзаконьвае"?

Беларуская літаратурная мова, як вядома, значна пашырыла свае функцыі пасля абвяшчэння ў 1990 годзе суверэнітэту Беларускай дзяржавы і замацавання статусу дзяржаўнасці нашай мовы ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь (1994). Менавіта ў гэтых варунках з'явілася найбольш новых слоў і варыянтаў, адпаведных новаму перыяду. Менавіта пра неабходнасць нармавання сучаснага варыянту беларускай літаратурнай мовы сведчыць стварэнне Дзяржаўнай камісіі па ўдакладненні правапісу беларускай літаратурнай мовы пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь (1993) і Камісіі па ўдасканаленні правапісу беларускай мовы Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны (1992), а таксама правядзенне Нацыянальных канферэнцыяў "Праблемы беларускай навуковай тэрміналогіі", рэспубліканскай правапіснай канферэнцыі, выданне шматлікіх галіновых слоўнікаў ды інш.

Акадэмік, народны пісьменнік Беларусі Максім Танк падчас нашага Адраджэння ў 1993 годзе пісаў: ***"Зараз наша мова, якая доўгі час была і ў загоне, і ў прыгоне, патрабуе грунтоўнай рэстаўрацыі і ачышчэння ад розных непатрэбных запазычанасцяў"*** (Полымя. 1997. №12.С.69). Гэта пацвярджае і сучасная маўленчая практыка, аўтарытэтныя нацыянальныя выданні, матэрыялы якіх аналізуюцца на прадмет нармавання сучаснага варыянту беларускай літаратурнай мовы ў маіх працах – дзвюх кнігах і артыкулах. Як паказвае маўленчая практыка, навязаць ёй ніхто і нішто не можа, яна кіруецца сваімі прынцыпамі і прымае тое, што адпавядае яе запатрабаванням. Прыгадайма хоць бы, як К. Крапіва, некаторыя ўплывовыя мовазнаўцы імкнуліся выціснуць з маўленчай практыкі словы ***прыгадаць, нагадаць, выстава, распавядаць, напой, доўжыцца, памежнікі, напрыканцы, досвед*** ды шэраг іншых, але ў маўленчай практыцы і сёння яны актыўна выкарыстоўваюцца...

Такі, відаць, лёс чакае і настойлівых дамаганняў з лепешаўскіх "Дазнанняў", бо насамрэч у іх бэсцяцца не так працы П.Сцяцко, як сучасная маўленчая практыка, адлюстраваная ў кнігах "Праблемы нормы, культуры мовы" і "Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы". Нагадаю, што названыя кнігі надта прыхільна сустрэла беларуская нацыянальная інтэлігенцыя, яны атрымалі высокую ацэнку ў спецыялістаў-мовазнаўцаў. На старонках рэспубліканскіх часопісаў і газет апублікаваныя шэсць рэцэнзіяў: 1/ Я.Зэльвіч. Чысцец для мовы// "ЛіМ", 10.04.1998/; 2/Л. Германовіч. Дзеля нашага нацыянальна-культурнага адраджэння, захавання нас як нацыі // Наша слова. 6 і 13 траўня 1998г/; 3/М. Даніловіч. З руплівасцю і пашанай да роднага слова // Роднае слова. 1998.№10; 4/ А.Каўрус. Служэнне роднаму слову //Полымя. 1999. №1; 5/П.Марціноўскі. Роднае слова – ва ўсім гучанні і красе // Праца.17.10.1998; 6/ І. Германовіч. Працяг працы дзеля нашага нацыянальнага адраджэння, захавання нас як нацыі //Наша слова. 15.08.1999/. Высока ацэньваліся згаданыя кнігі і артыкулы П.Сцяцко па культуры мовы і ў юбілейных публікацыях, прысвечаных 70-ым угодкам іх аўтара. А такіх публікацыяў было аж адзінаццаць – у рэспубліканскіх часопісах і газетах. Так, галоўны рэдактар часопіса "Роднае слова" Міхась Шавыркін у публікацыі "Карыфей айчыннага мовазнаўства" /Звязда. 4.03.2000/ піша: ***"Самы галоўны клопат Паўла Сцяцко – культура мовы, сучасны стан яе і шляхі развіцця. На абарону чысціні роднай мовы ён актыўна выступае з дакладамі і прапановамі на розных канферэнцыях і нарадах... Лагічна і пераканальна асвятліў працэс адраджэння нашай культуры і мовы на старонках кніг "Праблемы нормы, культуры мовы" (1998) і "Праблемы лексічнага нармавання беларускай мовы" (1999). Вельмі шкада, што гэтыя грунтоўныя выданні, якія крайне патрэбныя для працы выкладчыкам, журналістам і рэдактарам, выдадзены ў Гродне невялікім тыражом"***. У газеце "Літаратура і мастацтва" (3.03.2000) знакаміты сучасны пісьменнік, аўтар грунтоўнай кнігі "Дзярэчынскі дыярыюш" (1999) у публікацыі "Рыцар вяльможнага слова" канстатуе: ***"Як жа бракуе гэтых кніжак – даведнікаў на пісьмовых сталах журналістаў і пісьменнікаў! Як жа яны былі б не лішнімі перад вачыма актораў і дыктараў! Як жа прыдаліся б яны настаўнікам! Як жа неабходна мець іх пад рукой усім нам!"*** І далей чытаем: ***"Пасля невялікай рэцэнзіі ў часопісе "Роднае слова" ў рэдакцыю патэлефанавалі з нацыянальнага тэлебачання: хочам замовіць пяцьдзесят асобнікаў, падкажыце, як гэта зрабіць? А зрабіць трэба адну нескладаную рэч – узяць кнігі П.Сцяцко і перавыдаць іх стотысячным накладам"***.

У юбілейнай публікацыі ў часопісе "Роднае слова" падназвай "Пакліканне – лінгвістыка" таксама чытаем: ***"Манаграфіі П. Сцяцко атрымалі высокую ацэнку спецыялістаў і прыхільна сустрэты нацыянальнай інтэлігенцыяй."*** Далей згадваюцца радкі з апублікаваных рэцэнзіяў на кнігі Паўла Сцяцко; словы з вялікай публікацыі Алеся Каўруса "Служэнне роднаму слову": ***"Калі гаварыць пра змест кнігі "Праблемы нормы, культуры мовы" ў самых агульных словах, то можна сказаць, што яе аўтар выклаў свой праект удасканалення мовы. Гэты праект заслугоўвае ўвагі і пры вывучэнні курса беларускай мовы студэнтамі-філолагамі, і пры напісанні граматык, фармуляванні правілаў арфаграфіі, і ў штодзённай працы ўсіх, хто мае справу з беларускай мовай, - журналістаў, пісьменнікаў, выкладчыкаў."***

Выдавецкі аддзел Гарадзенскага ўніверсітэта мае некалькі сотняў замоваў на згаданыя мае кнігі. Пра тое, як іх набыць, пытаюцца ў сваіх лістах да аўтара кнігаў і замежныя славісты.

Як бачым, працы такога кшталту карыстаюцца попытам. І да майго юбілею рэдакцыі часопісаў "Полымя" і "Роднае слова" заказалі артыкулы. І яны былі апублікаваныя: у першым – вялікі артыкул "Супярэчлівасць, неадэкватнасць лексікаграфічных даведнікаў" (Полымя. 2000.№3.-С.290 –311), у "Родным слове" (№3 за 2000г.) – крытычны артыкул "Сучасныя моўныя рэальнасці і праект новай рэдакцыі "Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі".

Праца мая на беларускае нацыянальна-культурнае адраджэнне працягваецца, і ніякім "дазнанням" яе не спыніць!

Толькі дзеля яе й выпісваў "Наша слова"

Вельмішаноўная рэдакцыя. З вялікім сумам даznаўся, што вы скончылі рубрыку праф. Сцяцко "З чужой моўнай практыкі". Толькі дзеля яе і выпісваў "Наша слова". Прашу вас, перадайце шчыры дзякуй аднаму з найвыбітных мовазнаўцаў, які рупіцца пра чысціню нашае спракавечнае мовы. Дзякуй яму за ***надыходнае свята, купцоў, квяцістую капусту, верніка, ходнік*** і таму падобныя словы, што ён улучыў у наш знявечаны бальшавіцкім невуцтвам лексікон. Я бачу іхнюю натуральнасць і, галоўнае, трываласць. Бо шмат з іх жыве ў мове землякоў Вацлава Ластоўскага, да якіх маю гонар належыць і я. На Глыбоччыне замест, прыкладам, ***тратуара*** ўжываюць ***ходнік***, а бабця, што прывезла на слынны ў нашым краі гандлёвы рынак ладных парсючкоў са свае вёскі, апавядае потым, як шмат было ***купцоў***. Гэткія прыклады можна доўжыць. Дарэчы, Вы не дасцё веры, але 85% глыбачанаў паводле мясцовай управы статыстыкі згодна з вынікамі перапісу насельніцтва гавораць у сябе ў хаце па-беларуску. Не зважаючы на гвалтоўны працэс пераробкі адукацыі на расейскі капыл, найбуйнейшая школа Глыбокага (каля 1500 вучняў) праз пяць месяцаў стане цалкам беларускамоўнай. Яна мае найлепшыя ад усіх у раёне вынікі і, ёсць спадзеў, дарасце да ліцэя. Вельмі шмат бацькоў нашых вучняў выказалася за адкрыццё нацыянальнага ўніверсітэта.

Наша мова жыве і будзе й надалей квітнець у тым разе, калі будзьма яе дбайна і творча даглядаць. Спадар П.Сцяцко паказвае, як гэта рабіць. Адно кепска, вынікі яго працы яшчэ не даведзеныя да свядомасці найперш беларускіх культурнікаў. Шмат хто з іх яшчэ ўжывае перлы кшталту *складаемые*, а ў першым складзе перад націскам у іхнай гаворцы *е* не пераходзіць у *я*: ***не можа, не мае, без хлеба.*** Наркомаўка прывучыла. Паважаная рэдакцыя, мяркую, што было б вельмі карысна, каб вы надрукавалі ў цэлым выглядзе "Слоўнік Паўла Сцяцко" (назву прыдумаеце самі). Я ды й усе чытачы былі б вельмі за гэта ўдзячныя. Слоўнічак можна будзе выразаць з газеты і паказаць каму трэба. І яшчэ. Украсай "НС" маглі б стаць цудоўныя эсэ Антаніны Хатэнкі, якія яна чытае зрэдчас на радыё "Рацыя". Нешта зніклі яны з друку. Лавіце момант!

З найлепшымі зычэннямі Янка Храпавіцкі з Глыбокага.

3.04.2000г.

Набажэнствы па-беларуску

На Барысаўшчыне існуе больш за дзесятак розных канфесій. Але ніхто не стане спрачацца, што асноўнымі для нашых мясцін з'яўляюцца праваслаўная і каталіцкая канфесіі. Так гістарычна склалася, што праваслаўную веру на тэрыторыі сучаснай Беларусі "лабіравала" Расія, каталіцкую – Польшча. Адпаведна асноўнымі мовамі набажэнстваў былі руская і польская. Як справа ідзе зараз? На якой мове праводзяцца набажэнствы?

У барысаўскім касцёле сёння можна пачуць тры мовы – польскую, беларускую і рускую. На беларускай мове штодзённа вядзе пропаведзі ксёндз Марэк Жук. Па паходжанню ксёндз – беларус.

З пачатку дзевяностых на беларускай мове адбываецца і літургія. Яшчэ тады ксяндзу Юзафу даводзілася сутыкацца з недазволенасцю артадаксальных католікаў – яны жадалі чуць у сценах храма толькі польскую мову. На пытанне, як ставіцца большасць вернікаў да беларускай мовы зараз, ксёндз Юзаф адказвае:

- Слухаюць і разумеюць.

У прыходах Барысаўскага раёна на беларускай мове прапаведуюць у асноўным маладыя ксяндзы, выхадцы з наваколля.

Праваслаўныя, як гэта ні дзіўна, таксама выкарыстоўваюць для зносін з вернікамі тры мовы – рускую, беларускую і польскую. Праўда, на польскай мове вернікаў віншуюць раз у год – на Вялікдзень.

- Мы можам прапаведаваць на любой з гэтых моў, абы толькі вернікі разумелі, - кажа бацюшка Іаан.

На беларускай мове ў Свята-Васкрасенскім саборы пропаведзі праводзяцца, як паведаміў бацюшка Іаан, "празь дзень ці нават часцей". Беларускай мовай на такім узроўні, каб данесці слова божае да вернікаў, валодае толькі бацюшка Аляксандр. У міру бацюшка Аляксандр носіць прозвішча Пачэпка. Па адукацыі – філолаг. Перад тым, як стаць святаром, працаваў настаўнікам.

У старыя часы (да пачатку XIX стагоддзя) на Барысаўшчыне самай уплывовай хрысціянскай плынню, якая, дарэчы, шырока выкарыстоўвала ў службах беларускую мову, было ўніяцтва. На сённяшні час яно не мае шырокага распаўсюджання.

С.Нялюбін.

Гульні з беларускай мовай

Парадокс! 82 працэнты нашага насельніцтва, адказваючы на пытанне дзяржавы аб сваёй нацыянальнай прыналежнасці, прызналі сябе беларусамі ды яшчэ назвалі роднай мовай "матчыну мову". Акрамя таго, беларусаў стала больш не толькі колькасна, але і якасна: 37% людзей краіны сцвярджаюць, што дома яны размаўляюць па-беларуску. Упершыню за 10 год колькасць беларусаў – прычым зусім свядомых – вырасла на чвэрць мільёна. Вось такія вынікі апошняга перапісу. Дык у чым жа парадокс? А ў тым, што па-ранейшаму родная мова ў роднай дзяржаве не каціруецца. На маю думку, народ актыўна загаварыў бы па-беларуску, калі б намер звярнуцца да нацыянальных вытокаў на пачатку 90-х падтрымала дзяржава. Але менавіта ёю паспяхова было загублена тое, што рабілі патрыёты ў гарадах і вёсках.

Пачынаючы ў 1990 года ў г.Барысаве пачалося стварэнне "беларускіх класаў". Была нават створана беларуская гімназія. Такія класы і сёння ёсць у школах горада, але стала іх зусім мала. Новых іх не ствараецца, і становішча сумна, бо праца настаўніцкіх калектываў па стварэнню беларускай школы марна згінула. Ужо новым пакаленням беларусаў прыдзецца вырашаць гэтую праблему.

Прасачыць працэс развіцця "беларускіх класаў", рост-падзенне колькасці вучняў такіх класаў у горадзе можна па табліцы, пачынаючы з 1995-1996 навучальнага года, дзе дадзеныя па гімназіі №2 не ўлічаны.

М.Пучыла

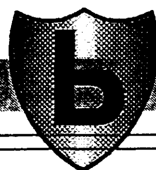
Колькасць школьнікаў па Барысаву

Колькасць беларускіх класаў у школах Барысава па навучальных гадах

	Пд.кл.	1кл.	2кл.	3кл.	4кл.	5кл.	6кл.	7кл.	8кл.	9кл.	10кл.	11кл.
1995/1996	0	330	504	1184	970	57	24	0	0	0	0	0
1996/1997	0	165	272	468	707	501	53	0	0	0	0	0
1997/1998	0	0	57	191	373	398	328	56	0	0	0	0
1998/1999	0	0	24	75	223	303	411	334	59	0	0	0
1999/2000	0	0	0	0	33	136	298	401	300	50	0	0

"Гоман Барысаўшчыны" №2, 2000 г.

№ 22 (459) 7 ЧЭРВЕНЯ 2000 г. наша слова

ЖЫВЕ ІДЭЯ БНУ

Сёння грамадскасць Беларусі, прыхільнікі і паслядоўнікі беларускага нацыянальнага адраджэння заклапочаны адкрыццём Беларускага Нацыянальнага Універсітэта. А між тым з ідэяй заснавання БНУ прыехаў першы раз на Бацькаўшчыну ў 1992 г. Барыс Уладзіміравіч Кіт – славуты амерыканскі вучоны, беларус, які не быў на радзіме амаль паўстагоддзя. Многія гады ён працаваў у амерыканскіх касмічных даследваннях, быў адным з вынаходнікаў касмічнага паліва, напісаў падручнік па гэтых праблемах, браў удзел у распрацоўцы праекта “Апалон” – падарожжа чалавека на Месяц, быў асабіста знаёмы з многімі знакамітымі рускімі, нямецкімі, амерыканскімі вучонымі. Аднак да пачатку 90-х, калі Беларусь атрымала незалежнасць, імя Б.Кіта нідзе ў нас не згадвалася, быццам яго і не існавала. А вучонага, акадэміка Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі, сябра многіх еўрапейскіх навуковых таварыстваў, імя якога было ўведзена ва ўсе навуковыя даведнікі свету, а таксама ў капсулу часу, замураваную ў сцяну Капітолія і якая будзе ўскрыта праз стагоддзі, каб нашчадкі памяталі таленавітых вучоных мінулага, ведаў увесь навуковы свет. Але, відаць, галоўнае – Барыс Уладзіміравіч усё жыццё працаваў настаўнікам, меў выдатны педагагічны талент. Адначасова з навуковай дзейнасцю, ён быў прафесарам, выкладчыкам матэматыкі Вашынгтонскага Мэрылендскага універсітэта, пазней яго еўрапейскіх філіялаў. Б.У.Кіта запрашалі чытаць лекцыі многія універсітэты Еўропы, Японіі, Індыі, Германіі, куды пераехаў з 1972 (жыве ў Франкфурце-на-Майне). Пра многіх вядомых вучоных свету ён з гонарам згадвае і сёння: “Гэта мой вучань”.

А пачынаў ён сваю педагагічную дзейнасць на Беларусі. Пасля заканчэння Наваградскай гімназіі (паходзіў Барыс Уладзіміравіч з сялянскай сям'і, якая жыла ў в. Агароднікі, каля Карэліч), фізіка-матэматычнага факультэта Віленскага універсітэта ён працаваў настаўнікам матэматыкі, потым дырэктарам Віленскай, затым Наваградскай гімназій, выкладаў матэматыку ў Баранавіцкім настаўніцкім інстытуце, быў інспектарам школ па Баранавіцкай акрузе, адкрываў, заснаваў многія пачатковыя, сярэднія школы ў перадваенныя гады. Падчас вайны даводзілася жыць на акупаванай немцамі тэрыторыі, але і ў гэтыя цяжкія гады Б.У.Кіт працягваў пачэсную справу педагога, бо, вядома, якія б войны ні каціліся праз Беларусь, сапраўдныя настаўнікі заўсёды лічылі сваім абавязкам вучыць дзяцей. Барыс Уладзіміравіч некаторы час працаваў у Пастаўскай школе, затым змог дабіцца адкрыцця Адміністрацыйна-гандлёвага вучылішча ў Маладзечне, дзе навучанне вялося на беларускай мове і па інстытуцкіх праграмах. У гэтым вучылішчы, дарэчы, працавалі выдатныя настаўнікі, а навучэнцаў дырэктар, як толькі мог, абараняў ад угону ў Германію. За такую беларускаасветніцкую дзейнасць Б.У.Кіт быў арыштаваны гестапа, цэлы месяц яго трымалі ў Глыбоцкай турме і ён штодня чакаў расстрэлу, але выратаваўся, дзякуючы сваім вучням.

Вымушаны пакінуць радзіму ў 1944 годзе, як і многія беларусы, не прымаўшыя таталітарнай сталінскай сістэмы, Б.У.Кіт і ў далечыні ад Бацькаўшчыны не згубіўся ў чужамоўных краінах, змог не толькі далей удасканальвацца як педагог, але і адбыцца як вучоны, здабыць матэрыяльную стабільнасць, даць па дзве вышэйшыя адукацыі сынам, і, самае галоўнае, пранесці імя Беларусі ў сваім сэрцы, з гонарам сцвердзіць імя беларуса – вучонага, педагога, прафесара прэстыжных вышэйшых навучальных установаў свету. Валодаючы англійскай, нямецкай, французскай, польскай, рускай мовамі, ён найбольш любіць сваю родную, цудоўна на ёй размаўляе, захапляецца беларускай літаратурай, гісторыяй, мастацтвам, музыкай.

Добра, як практык, ведаючы сістэму ВНУ амерыканскага, еўрапейскага ўзору, Б.У. Кіт, як толькі надарылася магчымасць, вырашыў ажыццявіць сваю даўнюю мару – стварыць на Бацькаўшчыне Беларускі Нацыянальны Універсітэт па тыпу Вашынгтонскага, Берлінскага ці Оксфардскага. Ён распрацаваў прыкладную праграму па ўзору гэтых сусветнавядомых навучальных установаў. На ягоную думку, Беларускі Нацыянальны універсітэт павінен мець гуманітарны накірунак, што вымагалася задачамі нацыянальнага адраджэння, якое ажывілася з пачатку 90-х, у сувязі з атрыманнем незалежнасці Беларусі. Гэта ідэя Б.У.Кіта была тады з энтузіязмам сустрэта многімі навукоўцамі, стварыўся нават ініцыятыўны камітэт у яе падтрымку. Сам Барыс Уладзіміравіч заняўся пошукамі спонсараў. Пабываў у Вашынгтоне, дзе разам са сваім адвакатам Леслі Тэнанам (акадэмік Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі па закону космасу, аўтар шматлікіх навуковых прац, захапіўся ідэяй Б.Кіта па заснаванню БНУ, бескарысліва прапанаваў сваю дапамогу, апрацаваў форму ліста, праявіў вялікую актыўнасць, выказаў, нават, жаданне паехаць на Беларусь для чытання лекцый, паслаў лісты, заявы ў Фордаўскую, Ракфелераўскую, Гётэ-фундацыю, Карнегі-фундацыю, Ананберг-фундацыю, Меркфундацыю, фонд Сораса і многія іншыя, з просьбай выдзеліць сродкі для адкрыцця універсітэта. Пакуль там усё вырашалася, вывучаліся абставіны, на Беларусі адбыліся змены ў горшы бок, і ніхто не паспяшаўся ўкладваць інвестыцыі ў непрадказальную краіну. Аднак добрыя ідэі заўсёды прабіваюць сабе дарогу, і сведчанне таму – сённяшнія намаганні навуковай і творчай грамадскасці Беларусі па адкрыццю БНУ.

Б.У.Кіт увесь час не сядзеў склаўшы рукі. У другі свой прыезд на Бацькаўшчыну ў 1994 г. для ўдзелу ў паседжаннях Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, дзе ён быў абраны яе віцэ-прэзідэнтам, Барыс Уладзіміравіч наведаў Наваградак, Гродна, быў абраны Ганаровым грамадзянінам Навагрудка, Ганаровым прафесарам Гродзенскага універсітэта, перадаў сваю навуковую спадчыну, дакументы, матэрыялы ў Наваградскі Гісторыка-краязнаўчы музей. Ён змог пабываць таксама і ў горадзе сваёй маладосці – Вільні, дзе віленскія беларусы наладзілі яму цёплую сустрэчу, а ў Шальчынінкаі (Салечнікі) быў адкрыты культурна-асветны беларускі цэнтр імя Барыса Кіта. Дарэчы, імя Барыса Кіта нядаўна прысвоена аднаму з недзяржаўных каледжаў г. Баранавічы. Больш таго, сёння, пакуль у нас высьпявае ідэя стварэння БНУ, Б.У.Кіт, навязаўшы сувязі з прафесарам Берлінскага універсітэта Іоганесам Шлёцам, арганізаваў фонд Б.Кіта, ці дакладней, стыпендыю Барыса Кіта, для дапамогі беларускім студэнтам, якія могуць паехаць вучыцца ў Берлінскі універсітэт (пры валоданні нямецкай, або ангельскай мовамі).

Нядаўна (6 красавіка) беларуская грамадскасць Мінска, Вільні, Гродна, Маладзечна, Баранавіч, Наваградка, адзначыла 90-гадовы юбілей Барыса Уладзіміравіча. І ў такім паважаным узросце наш славуты зямляк поўны сіл, энергіі, жадання садзейнічаць, чым толькі зможа, адкрыццю БНУ, згодны ўвайсці ў аргкамітэт, каб працягваць далей ім самім пачатую пачэсную справу нацыянальнага навучання моладзі на еўрапейскім узроўні.

Ніжэй публікуецца праект Б.У.Кіта па стварэнні БНУ

Лідзія Савік.

Канцэпцыя стварэньня Беларускага Нацыянальнага Універсітэту

Падрыхтаваная спадаром Барысам Кітом, Прафэсарам, Доктарам філязофіі, сябрам Міжнароднай Акадэміі Аўстранаўтыкі (Paris/France)

Беларускі Нацыянальны Ўнівэрсітэт - БНУ –

I
Адміністрацыя БНУ

Галоўны Цэнтр: Менск, Рэспубліка Беларусь.
Філіялы: Баранавічы, Берасьце, Горадня, Маладэчна, Наваградак і г.д.

II
Факультэты БНУ

1. Беларусістыка.
Мова, літаратура, гісторыя, археалёгія, і г.д.

2. Славістыка.
Славянская мова (польская, расейская, чэская, і г.д.), літаратура і гісторыя.

3. Заходняя Эўрапейская Гуманістыка.
Заходнія эўрапейскія мовы (ангельская, нямецкая, гішпанская, француская, і г.д.), філялёгія, літаратура, гісторыя.

4. Агульная гісторыя.
Спэцыяльнасці, што зьвязаныя з гісторыяй, як журналістыка, дыпляматыя, палітычныя навукі, і г. д.

5. Эканоміка і камерцыя.
Спэцыяльнасці, што зьвязаныя з эканомікай і гандлям.

6. Пэдагогіка.
Агульная дыдактыка, псыхалёгія, адміністрацыя школьніцтва.

III
Навуковыя Ступені ў БНУ

1. **Дыплём (Абсальвент, Бакалаўр) прадмету.** (Напрыклад: Дыплём Бакалаўра гісторыі, ангельскай філялёгіі і г.д. – сыстэма, што ўжываецца сёньня ў Нямеччыне). Найменш: 4 гады студыяў.
2. **Магістар Філязофіі прадмету.** (Напрыклад: Магістар Філязофіі па гісторыі, філялёгіі і г.д.). Мінімум, 2 гады далейшага навучаньня.
3. **Доктар Філязофіі прадмету.** (Напрыклад: Доктар Філязофіі па гісторыі, філялёгіі і г.д.). Мінімум, 3 гады далейшага навучаньня.

IV
Прафэсыйныя Ступені Выкладчыкаў БНУ

1. Дацэнт.
2. Прафесар Экстраардынары.
3. Прафэсар Ардынары.
4. Дэкан Факультэту.
5. Рэктар Унівэрсітэту.

Алесь Петрашкевіч

ПРАГНОЗ НА ПАСЛЯЗАЎТРА

(Фарс у дзвюх дзеях)

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Сапежанка. Ці ёсць пытанні ў абаронцы?

Касцюшка. Скажыце, сведка, па колькі вы выпілі з Івановым-Чынгізханавым да таго, як да вас падышоў мой падабаронны Каліноўскі?

Халуевіч. Па два кухлі выпілі і па трэцьяму заказалі.

Касцюшка. Піллі чыстае піва ці пад ярша?

Халуевіч. Мы ета падагрэвам называем. Казалупава падаёць толькі пад ярша з падагрэвам. А вот сколькі яна яво ў кухаль запускает – ета вапрос. Нет кантролю, як бывала...

Касцюшка. Колькі куфляў стаяла на вашым стале да прыходу Каліноўскага?

Халуевіч. Ну, ета, спачатку чатыры, а пасля яшчо два. Шэсць стаяла! Шэсць як лёду! Калі шчытаць два полных...

Касцюшка. Ці ставіў на стол свой куфаль Каліноўскі?

Халуевіч. Точна сказаць не магу.

Касцюшка. Больш пытанняў не маю.

Иванов-Чингизханов і Халуевіч

Сапежанка. Прысяжны засядацель Іван Апякін пытаецца: "Як жа вы, шаноўны Ян Янавіч, чалавек не стары, а, можна сказаць, мужчына ў росквіце сіл, кідаеце старога адзін на адзін з забойцам і некуды знікаеце, замест таго, каб абараніць ветэрана, закрыць яго, як бы мовіць, уласнымі грудзьмі".

Халуевіч. Я ўжэ казал, что пабяжал за міліцыяй. А сваю груць под кінжал ці галаву, под кухаль пушчай творчаская інцелегенцыя падстаўляець. Інцярэсна, сколькі вас на абразуру бросіцца. Патом да Батьевіча я радавым халуём нанімаўся, а не целахраніцелем. Ён мне кухаль піва ці чарку, я яму – тараньку. А что сявоння дарожа стоіць – эта яшчо бальшой вапрос.

Сапежанка. Сядайце, сведка Халуевіч!.. Суд аб'яўляе перапынак на пятнаццаць мінут.

Усе ўдзельнікі суда выходзяць.

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Пасля трэцяга ўсе ўдзельнікі суда займаюць свае месцы. Канвойныя прыводзяць Каліноўскага.

Сапежанка. Для дачы паказанняў выклікаецца сведка Казалупава.

Уваходзіць Козалупова. Спыняецца каля трыбункі насупраць суддзі.

Прозвішча, імя і імя па-бацьку?

Козолупова. Козолупова Клавдия Кузьминишна. В 1966 году родилась в Пошехонье, с началом приватизации проживаю в Минске. По национальности, естественно, пошехонка из новых русских. Торгую и в партиях не состою. Белорусский изучаю...

Сапежанка. Не трэба так падрабязна.

Козолупова. А вы запишите, вдруг пригодится.

Сапежанка. Адукацыя, месца работы?

Козолупова. "Адукацыя" – достаточная. Место работы – свой пивбар на Коммунистической. Смешно, не правда ли?

Сапежанка. Сведка, Козолупова, не спяшайцеся паведаміць усё адразу. Пачнем з таго, што вы дасцё падпіску гаварыць у судзе праўду, толькі праўду і нічога акрамя праўды. Дакладней, суд папярэджвае вас аб крымінальнай адказнасці за дачу заведама ілжывых паказанняў.

Козолупова. Не надо меня "папярэджваць", я вообще никаких показаний давать не буду.

Сапежанка. Цікава, чаму вы так рашылі?

Козолупова. Хватит с меня того, что следователь из бара не вылазит... Не следователь, а генсек-дегустатор партии пива. А оно у меня не гуманитарное...

Сапежанка *(строга, афіцыйна).* Суд глумачыць вам, грамадзянка Козолупова, што да адказнасці прыцягваюцца не толькі тыя сведкі, якія даюць у судзе ілжывыя паказанні, але і тыя, што адмаўляюцца ад дачы паказанняў.

Козолупова. Что мне конкретно угрожает, если я вообще откажусь участвовать в этом сомнительном деле. Старичок и так бы помер, а теперь из-за хилости одного и наглости второго, я имею в виду этого Суворова, третьего упекут в тюрьму, а то и расстреляют за здорово живёшь.

Сапежанка. Тлумачу: за ілжывыя паказанні, якія звязаныя з абвінавачваннем у цяжкім злачынстве, а таксама з карыслівай мэтай, называюцца пазбаўленнем волі на тэрмін ад двух да сямі гадоў.

Козолупова. Нет, это не для меня.

Сапежанка. Адказ сведкі ад дачы паказанняў наказваецца выпраўленчымі работамі на тэрмін да шасці месяцаў, або штрафам...

Козолупова *(перапыняе).* Выбираю штраф.

Сапежанка *(прадаўжае).* ... або штрафам у межах ад дзесяці да двухсот мінімальных заробкаў...

Козолупова *(лічыць на кішэнным калькулятары).* 1 666 баксов. Многовато, но под силу. Свидетельствовать отказываюсь.

Сапежанка. Адказ ад паказанняў у справах, звязаных з асабліва цяжкімі злачынствамі, а таксама ў карыслівых мэтах, наказваецца штрафам ад дваццаці да пяцісот мінімальных заробкаў.

Козолупова *(лічыць на калькулятары).* Пятьсот тысяч умножаем на пятьсот и делим на курс "зайца" – получаем. Не вытяну, даже если продам бар со всеми потрохами...

Сапежанка. Тады будзем гаварыць праўду, толькі праўду і нічога акрамя праўды?!

Козолупова. Будем говорить то, что знаем, и ни грамма больше.

Сапежанка. Дайце падпіску.

Казалупава падпісвае паперку ў Агінскай і вяртаецца да трыбункі.

Паважаны дзяржаўны абвінаваўца, вядзіце допыт сведкі.

Муравьёв. Клавдия Кузьминична, расскажите суду всё, что вы знаете по рассматриваемому делу!

Козолупова. Если я расскажу всё, вы попадаете со стульев.

Муравьёв. Попробуем удержаться.

Козолупова. Моё дело – предупредить. Но сначала позовите этого Суворова. Без него говорить, что на ветер...

Сапежанка. Сведка Суворов запрашаецца ў залу судовага паседжання.

Уваходзіць Суворов.

Сведка Суворов, сядайце на сваё месца.

Муравьёв *(да Козолуповай).* Пожалуйста...

Козолупова *(на Каліноўскага).* У этого парня на физе написано, что убить он не может... Нашли килера! Смешно... Лучше бы полюбопытствовали на тех, настоящих, которые ко мне в бар наведываются... И я утверждаю, что не позже и не раньше, как вчерась по полудни, завалил ко мне на Коммунистическую товарищ Суворов. Над бокалом повис, а до пива не дотрагивался. Я его, как императрица, спрашиваю: а что Александр Васильевич не пьёт? А он мне, как фельдмаршал, отвечает: так до первой звезды нельзя, матушка. Я соображаю и к светлейшему князю подсаживаюсь, а он мне и говорит: я тебе, Клава, как прогматик прогматику кладу на лапку дзесяць миллионов зайцев, а ты в суде даёшь показания против националиста и русофоба – нашего общего врага Калиновского. Нет, говорю, Александр Васильевич, не согласная я. Теперь за заказное убийство по десять тысяч долларов дают, а ты мне паршивыми "зайцами". А он мне: "Соглашайся, дура. Когда наши придут, мы за тобой ещё и бар оставим..." Согласилась, а в доказательство слов своих, все десять миллионов вам принесла. Можете пересчитать и оприходовать *(Дастае з сумкі пакункі грошай і кладзе на стол суддзі).*

Сапежанка. Грамадзянін Суворов, устаньце!

Суворов *(паспешліва).* Спасибо за внимание! Я имею заявить суду присяжных нижеследующее: не ранее, не позднее как вчера по полудни госпожа Козолупова заявилась ко мне на квартиру и в ультимативной форме потребовала именно десять миллионов "зайцами" с тем условием, что скажет в суде правду об убийстве Иванова-Чингизханова Калиновским. При этом подчеркнула, что в противном случае, то есть, если я не поддамся на шантаж и провокацию, она заявит в суде, что Калиновский не имеет никакого отношения к убийству Иванова-Чингизханова. Но это совсем не означает, что я дал ей десять миллионов. Считаю, что эти деньги от какого-нибудь Сороса или иного резидента империалистической разведки. Таких, как Калиновский, они в беде не бросают.

Сапежанка. Сядайце, грамадзянін Суворов. Сведка Козолупова, што вы можаце сказаць адносна заявы прадстаўніка пацярпелага?

Козолупова. За такие заявления действительно убивать надо не взирая на лица и звания.

Сапежанка. Прашу пракурора прадаўжаць допыт сведкі Козалуповай!

Муравьёв. Прокурору ясны мотивы столь возмутительного и преступного поведения свидетельницы Козолуповой в суде. Прокурор даст ему соответствующую оценку во время прений сторон.

Сапежанка. Абаронца падсуднага, вашы пытанні да сведкі Козалуповай?

Касцюшка. Скажыце, Клаўдзія Кузьмінічна, колькі куфляў было на стойцы пад час сутычкі Іванова-Чынгізханова з Каліноўскім?

Козолупова. Сейчас подсчитаем. *(Лічыць на калькулятары.)* Два на три плюс один. Семь бокалов было на стойке. Точно – семь.

Касцюшка. Колькі куфляў аказалася разбітымі пасля сутычкі Іванова-Чынгізханова з Каліноўскім?

Козолупова. А никакой особой стычки или драки не было. Я думаю, что ветеран во гневе просто ахнул бокалом о стойку, а сам о землю.

Касцюшка. Чаму вы так думаеце?

Козолупова. Когда я услышала мат-перемат этого Батьевича, вышла на шум. А он уже храпит под стойкой, а в руке ручка от "куфля", как вы говорите. Он её так зажал, что и врачи пальцы не разжали. Так и увезли при оружии.

Суворов *(у ярасці).* Сука капиталистическая!

Сапежанка. На грамадзяніна Суворова накладваецца штраф у памеры двухсот мінімальных заробкаў. Акрамя гэтага ён выдаляецца з залы... Яшчэ пытанне да сведкі?

Суворов выходзіць.

Касцюшка. Скажыце, пацярпелы быў у моцным ап'яненні, паколькі піва ў вас з падагрэвам?

Козаолупова. Я бы не сказала. Рояля подливаю только для запаха.

Касцюшка. Абарона больш пытанняў не мае.

Сапежанка. Ад прысяжных таксама не паступілі... Сведка Козолупова, сядайце.

Казалупава займае месца побач з Халуевічам.

Козолупова

Прашу паклікаць эксперта Радзівіла.

Уваходзіць Радзівіл.

Радзівіл. Радзівіл Кароль Мікалаевіч.

Сапежанка. Адукацыя, месца работы, пасада?

Радзівіл. Адукацыя вышэйшая, медыцынская, працую экспертам у інстытуце судова-медыцынскай экспертызы.

Сапежанка. Спадзяюся, вы знаёмы з артыкулам аб адказнасці экспертаў перад законам.

Радзівіл. Так, знаёмы. *(Падыходзіць да Агінскай, падпісвае паперу, вяртаецца да трыбункі).*

Сапежанка. Паважаны дзяржаўны абвінаваўца, вядзіце допыт эксперта.

Муравьёв. Ваше заключение...

Радзівіл *(паспешліва).* Яно ў судовай справе...

Муравьёв *(незадаволена).* Я об этом знаю. Письменное заключение не исключает вашего устного изложения доводов о причине смерти гражданина Иванова-Чингизханова Авангарда Батьевича.

Радзівіл. Разумею. І хацеў бы адразу сакцэнтаваць увагу суда на тым, што ў дадзеным выпадку гаворка можа ісці не аб прычыне, а менавіта аб прычынах смерці. Пры аглядзе трупа Іванова-Чынгізханова была выяўлена закрытая траўма з кровападцёкамі не інтэнсіўнай сінюшнай афарбоўкай ў вобласці левай скроні. Пад ёй аказаўся пралом скроневай косці тры на два з паловай сантыметры. Відавочна, што ўдар быў нанесены тупым прадметам, або пацярпелы ўдарыўся аб тупы прадмет. што магло з'явіцца прычынай смерці. Механізм смерці ў гэтым выпадку мной падрабязна апісаны ў экспертным заключэнні. Ускрыццё трупа і вывучэнне стану сардэчна-сасудзістай сістэмы пацярпелага паказала, што смерць магла наступіць ад сардэчнай недастатковасці. Дарэчы, інфаркт у яго не быў першым. Даследаванні пацвердзілі, што да інфаркту, калі пацярпелы памёр менавіта ад яго, перанёс як мінімум два інфаркты, адзін з якіх можна аднесці да мікраінфаркту.

(Працяг у наступным нумары)

Беларускі Салавей ў Віцебску

(Заканчэнне. Пачатак у папярэднім нумары.)

У Мілане адбылася прыемная сустрэча са спявачкай Анджэлікай Краўчанка, якая неўзабаве пазнаёміла Забэйду-Суміцкага з вядомым спеваком і педагогам Фернанда Карпі, паплечнікам славутага Каруза. Прафесар ахвотна прыняў у шэрагі сваіх вучняў таленавітага беларуса. Працаваў з ім над пастаноўкай голасу, адшліфоўкай опернага матэрыялу. Шаноўны маэстра быў у захапленні ад таленту і працавітасці маладога спевака. Наколькі паспяхова рухалася праца можна было зразумець з таго, што на працягу двух тыдняў Забэйда-Суміцкі здаў свайму настаўніку оперу "Манон" Маснэ на італьянскай мове. Тут нават Карпі, які нямала бачыў рознага ў сваёй прафесіі, быў прыемна здзіўлены: "Вы ў мяне за два тыдні зрабілі тое, што іншыя не зробяць і за паўгода. Каб мы, італьянцы, мелі Вашу працаздольнасць, дык заваявалі б увесь свет". Дзякуючы пратэкцыі Ф.Карпі, Забэйда-Суміцкі пасля навучання трапляе ў Міланскую оперу "Ла Скала". Ён першы з беларусаў, які выступаў на славутай сцэне, дзе неўзабаве заняў трывалае становішча. Спяваў на італьянскай мове ва ўсіх класічных операх, выконваючы ўсе вядомыя тэнаровыя партыі. Якраз у той час у Мілан наведаўся Леанід Собінаў. Убачыўшы Забэйду-Суміцкага ў ролі Ленскага, славуты спявак захоплена адзначыў: "Як Вы мне напамінаеце мае лепшыя гады маладосці". Ён пакінуў Забэйду-Суміцкаму свой адрас, запрасіў прыехаць у Маскву. Мяккі лірычны голас, тонкая дэталёвая нюансіроўка, глыбіня і шматграннасць настрояў, - якраз усё гэта было закладзена ў вакальную прыроду Забэйды-Суміцкага, што прычынілася да жаданых вялікіх поспехаў у шмат якіх гарадах Італіі, якія наведаў у час нярэдкіх гастроляў. Італьянская прэса асабліва падкрэслівае яго інтэрпрэтацыю, інструментальнасць голасу, паэтычную душу, здзіўляючую здольнасць выразіць самыя разнастайныя тонкія настроі, захапіць, зачараваць слухачоў. За чатыры гады, пражытыя ў Італіі, Забэйда-Суміцкі вырас у шырокавядомага майстра вакалу, якога высока ацанілі і тагачасныя крытыкі, і захопленая новай тэнаровай зоркай ўдзячная публіка...

А ён усё часцей і часцей нудзіўся па Беларусі, нярэдка на адзіноце для супакаення сам сабе спяваў незабыўныя песні роднага краю. Аднойчы атрымаў з родных Шэйпічаў сумную вестку: моцна захварэла яго маці і вельмі хоча бачыць адзінага сына. Усхваляваны Забэйда-Суміцкі пакідае чарадзейную краіну і ў 1935 г. едзе дадому, дзе неўзабаве адбылася хвалюючая сустрэча з роднай матуляй. Яны не бачыліся каля 16 доўгіх гадоў. Незабыўным застаўся для землякоў той першы канцэрт, які даў Забэйда-Суміцкі на Радзіме ў Ружанах у прысутнасці сваёй маці, што ўпершыню слухала спевы свайго дарослага сына. Гучнымі шчырымі авацыямі ўзнагароджвалі мясцовыя слухачы свайго славутага земляка. А калі канцэртант звярнуўся да прысутных з хвалюючымі словамі: "Калі я пакідаў маці, дык гэтую калыханку спявала мне яна, а цяпер, вярнуўшыся, я ўжо сам ёй заспяваю", - і пранікнёна заспяваў несмяротную беларускую калыханку, - публіка літаральна ашалела ад перапоўненасці пачуццяў. Бясконцыя авацыі і воклічы гэтым разам падзялілі паміж сабой і слухачка-маці і спявак-сын.

Як знакаміты спявак Забэйда-Суміцкі быў ужо вядомым і ў польскіх музычных колах. Неўзабаве ён быў запрошаны ў Познаньскую оперу. Там ён выступаў са звычным поспехам у операх "Галька" Манюшкі, "Яўгеній Анегін" Чайкоўскага, "Севільскі цырульнік" Расіні і інш. Калі скончыўся кантракт, Забэйда-Суміцкі пакінуў оперу і перайшоў на канцэртную эстраду. Падставы для змены працы былі сур'ёзныя. Ён не мог згадзіцца з умовамі польскіх шавіністаў ад культуры, - нідзе і ніколі не ўспамінаць, што ён беларус. Абяцалі за гэта, як "паляку", вядучыя партыі, высокія ганарары, гастролі ў сталіцах Еўропы і Амерыкі. "Адмовіцца ад свайго народа, ад роднай мовы - тое самае, што адмовіцца ад маці", - адказаў абураны Забэйда-Суміцкі. "Я беларус, беларусам і памру!". Давялося панам лічыцца, што тэнар-прэм'ер-беларус, бо меў ён у той час у культурным свеце імя высокага гучання. На канцэртах, якія праходзілі на высокім мастацкім узроўні ў Варшаве, Вільні, Рызе, Беластоку, Гродне, Брэсце, Баранавічах інш. гарадах, Забэйда-Суміцкі разам з творамі сусветнай класікі (Манюшкі, Шуберта, Бетховена, Чайкоўскага, Рахманінава, інш.) абавязкова спяваў беларускія народныя песні ("Малады дубочак", "Лявоніха", "Цераз сад-вінаград", "Кукавала зязюля", "Калыханка", "Ляціць сарока" і інш.), а таксама выконваў творы беларускіх кампазітараў: Галкоўскага, Аладава, Туран-кова, Чуркіна. Заварожаная публіка горача паўсюль прымала ўпадабанага спевака. Прасіла спяваць яшчэ і яшчэ. Пасля вялікага канцэрту ў Вільні (у 1936 г.) моладзь падхапіла любімага канцэртанта і панесла яго праз усю залу на руках пад няўмоўчную ўрачыстую авацыю. Забэйду-Суміцкага літаральна закідвалі кветкамі, вяночкамі, а сам канцэрт пераўтварыўся ў свята нацыянальнага згуртавання беларусаў. Гэтая неардынарная падзея выклікала выключна станоўчыя водгукі ў прэсе. Не менш за іншых уражаны Максім Танк пісаў неўзабаве: "Зусім іначай спяваў М.Забэйда-Суміцкі. З першых слоў ён нябачнымі пальцамі адчування ўзяў гэта сэрца песні, палажыў яго на асцярожныя далоні дзіўнага голасу і абвеяўшы чарамі, задумай, панёс яго, здаецца на растайныя дарогі, між саламяных стрэх. між каласоў, затопленых у сонцы, раскалыханых ветрам. І ці ж можна было не адчуць і не пайсці за песняром..."

"Мелодыі нашага народа адкрывалі мне дарогу да людскіх сэрцаў, - казаў пазней Забэйда-Суміцкі, хоць гэтая дарога не абяцала вялікай кар'еры ў Польшчы, я не мог жыць без роднай, без матчынай песні, я нёс яе ў свет, паказваў яе красу, узбагачаючы гэтай песняй сусветную культуру. "Многіх здзіўляла, як гэта ён вандруючы доўгія дваццаць гадоў па свеце – у Расіі, Маньжурыі, Італіі інш. краінах – вынасіў пад сэрцам і захаваў чыстымі такія бясцэнныя скарбы, як родная песня, родная мова. А гэта з'яўляецца не толькі сродкам духоўнай сувязі з зямлёй бацькоў, але і сэнсам творчага існавання.

Пераехаўшы ў Варшаву, Забэйда-Суміцкі часта выступае па польскім радыё. У яго рэпертуары разам з шэдэўрамі еўрапейскай музыкі выконвалася на роўных у поўным бляску і красе і беларуская песня, якая нязменна карысталася вялізным поспехам.

1 верасня 1939 г. з нападу фашысцкай Германіі на Польшчу пачалася 2-ая сусветная вайна. Вясною 1940 г. Забэйда-Суміцкі мусіў пакінуць акупаваную немцамі Варшаву і пераехаў жыць у чэшскую Прагу. Там ён неўзабаве быў запрошаны на працу ў Народны тэатр. Ужо на першыя яго выступленні на мясцовай сцэне вядучыя музычныя крытыкі адказаліся добразычлівымі публікацыямі ў прэсе. "Народні стршэд" пісаў: "Сапраўднай мастацкай падзеяй было канцэртнае выступленне беларускага спевака М.Забэйды-Суміцкага, які зноў, як і ў ролі Ленскага ў оперы "Яўгеній Анегін" Чайкоўскага, паказаў сябе спеваком сусветнага маштабу. Ён валодае сваім сакавітым і гнуткім голасам з віртуозным майстэрствам. Захапляе буйнай сілай і ціхімі танамі... Найбольшага поспеху, натуральна, дасягнуў у беспадобна дасканалым выкананні ўкраінскіх і беларускіх песень, цудоўным хараством якіх здолеў захапіць прыдзірлівага слухача..."

І ўсё ж нялёгка і трывожна жылося Забэйду-Суміцкаму пад час нямецкай акупацыі. Ён быў нават абвінавачаны акупацыйнымі ўладамі ў прапагандзе агульнаславянскіх ідэй за выкананне ў кожным са сваіх канцэртаў, акрамя родных беларускіх, лепшых песняў іншых славянскіх народаў. У 1944 г. па ілжывых абвінавачваннях прыхварэлы спявак некаторы час правёў вязнем у гестапаўскіх турмах.

У пасляваеннай Чэхаславакіі цудоўны голас Забэйды-Суміцкага з новай сілай, раскавана і вольна, загучаў ў лепшых канцэртных залах, па радыё, на самых прэстыжных фестывалях. Багаты рэпертуар заўсёды свежа зіхацеў лепшай сусветнай класікай, шчодра поўніўся народным песенным багаццем. Паўсюль яго чакалі высокія адзнакі-ўзнагароды, нязменная любоў слухачоў...

Быццам дасягнуў беларускі Салавей зайздросных вышынь у вакальным мастацтве, належнай пашаны ў грамадстве, а задаволенасці жаданай не ставала. Усё часцей і вастрэй муляла збалелае сэрца неадчэпная туга па Радзіме, якую наглуха адгарадзіла ад вакольнага культурнага свету шчыльнай жалезнай заслонай тагачаснае сталінісцкае кіраўніцтва СССР. Але нечакана там наступіла так званая хрушчоўская адліга, і гэткую спрыяльную нагоду ў 1963 г. паспяхова выкарысталі лепшыя беларускія культурныя дзеячы Шырма, Александроўская, Глебка, Алоўнікаў, Броўка і інш., каб афіцыйна запрасіць Забэйду-Суміцкага на гастролі ў Беларусь. Па дазвол на ажыццяўленне такой мірнай акцыі мусілі звярнуцца ў ЦК КПБ.

На Бацькаўшчыну Забэйда-Суміцкі прывёз густанасычаную самымі разнастайнымі творамі праграму. Адзінаццаць цудоўных хвалюючых канцэртаў даў на Радзіме (з 11.05. па 4.06. 63г.) беларускі Салавей: тры ў Менску, па адным – у Віцебску, Магілёве, Гомелі, Гродне, Ваўкавыску, Слоніме, Лідзе, Баранавічах. У рэпертуары значыліся лепшыя набыткі сусветнай класікі і песні розных народаў, якія выконваліся на мовах іх стваральнікаў: італьянскай, нямецкай, іспанскай, англійскай,чэшскай, славацкай, рускай, польскай, ўкраінскай, але найбольш – на беларускай. Паўсюль выдатнаму спеваку спадарожнічалі нязменны заслужаны поспех сярод удзячных слухачоў, шчырыя сардэчныя сустрэчы з землякамі...

Мне пашчасціла слухаць спевы славутага земляка, сустрэцца з ім. 17 траўня 1963 г. старажытны горад Віцебск упершыню прымаў вядомага ўсяму культурнаму свету, але, на жаль, амаль невядомага на Радзіме, беларускага Салаўя – Міхася Забэйду-Суміцкага. І ўсе, хто набыў у тую памятную пятніцу білеты на яго такі незвычайны канцэрт, не памыліліся, чакаючы выдатнага незнаёмца ў паўнюткай зале гарадскога дома культуры.

Роўна ў вызначаны час на сцэну да публікі лёгкім крокам выйшаў стройны, элегантны, з іскрыстым паглядам і шчырай ўсмешкай славуты спявак. З належнай годнасцю пакланіўся прысутным, паважна прадставіў слухачам калегу па гастролях, вядомага чэшскага піяніста Здэнака Кажыну. Кінуўшы ў запоўненую залу светлы, такі свойскі позірк, быццам не ўпершыню тут выступае, Забэйда-Суміцкі пачаў крыху ўсхваляваным, ціхім, але выразным і чутным усюды меладычным голасам шчырую размову – знаёмства з віцяблянамі на чысцюткай беларускай мове. Вельмі коратка, сціпла, без знаку на эфект, ён расказаў пра сябе, пра маці сваю. простую сялянку-гаротніцу, якая навучыла малодшага сына па-сапраўднаму любіць родную беларускую песню, як у знак незгасальнай памяці аб ёй ўслед за бацькавым Забэйда дадаў і насіць і яе дзявочае прозвішча – Суміцкі. Казаў, як бязмежна рады і шчаслівы ад знаходжання на роднай беларускай зямлі. Потым заспяваў своеасаблівай арыгінальнай манерай, датуль мне не знаёмай, але такой незвычайна вабнай і пранікнёнай. Бы з нутра прачулай душы ішоў той прыемны шчымлівы спеў, несучы непасрэдна ў слухацкае сэрца добра вядомую яшчэ з маленства светлую матуліну мелодыю: "А-а, люлі, спі сыночак міленькі, галубочак шызанькі..." Я не памятаю, калі б яшчэ так моцна і ўладарна дзейнічала на мяне простая народная песня, хоць слухаў і раней нямала добрых яе выканаўцаў. Я забыўся на тое, што знаходжуся сярод людзей. У непарушнай зальнай цішы гаспадарыла спрадвечная матчына песня, - беларуская калыханка, - пад якую аднолькава спакойна засыналі некалі нашы дзяды і бацькі, мы самі, а зараз адыходзяць да сну нашы дзеці і ўнукі. Па сканчэнні калыханкі я ўбачыў вакол сябе расчуленых людзей, іх шчасліва-прасветленыя твары. Дружныя шчырыя воплескі ўзнагародзілі незвычайнага чараўніка за атрыманую рэдкую асалоду, за хвалюючае чуйныя душы высокае мастацтва. Так, ад самага пачатку неардынарнага канцэрта, узнік хоць і не бачны, але станоўча-трывалы кантакт паміж выдатным выканаўцам і ўдзячнымі слухачамі. Разам з іншымі найбольш уражанымі прыхільнікамі я дачакаўся з'яўлення ўпадабанага спевака ля невялічкага аўтобуса, якім ён прыехаў у Віцебск і мусіў неўзабаве ад'ехаць пасля канцэрту, кіруючыся да Магілёва. Я аказаўся сярод прысутных, мабыць, самым смялейшым. Падзякаваўшы шаноўнага Маэстра за такі цудоўны канцэрт, за хвалюючыя душу спевы, я папрасіў Міхася Іванавіча ад імя яго шчырых прыхільнікаў яшчэ раз наведаць наш старажытны Віцебск, каб зноў так шчыра парадаваць прыгожымі спевамі не толькі сённяшніх слухачоў, але і многіх новых, каму ў гэты шчаслівы вечар не пашанцавала трапіць на такі ўражальны канцэрт. "Гэта, хлопча, не ад мяне залежыць, - з непрыхаванай скрухай і шкадаваннем адказаў вялікі спявак – я ў Вашым цудоўным горадзе гатоў спяваць калі трэба і колькі трэба". Паціснуўшы на развітанне маю руку, кінуўшы прыязна астатнім праважатым, Забэйда-Суміцкі неяк па-маладому лёгка прайшоў па сходцах у аўтобус і неўзабаве адехаў з добрай ўсмешкай на прасветленым твары, яшчэ доўга развітальна махаючы нам рукой...

Звыш 40 гадоў пражыў у Празе слынны беларускі спявак, хвалюючы сваімі нястомнымі ўзнёслымі спевамі культурную грамадскасць сваёй другой радзімы, з'яўляючыся пастаянным членам Саюза музыкаў. У братняй Чэхаславакіі будуць доўга памятаць Забэйду-Суміцкага і як таленавітага педагога.

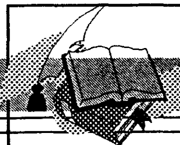
Увесь пасляваенны час Міхась Іванавіч нястомна чакаў магчымасці вярнуцца на Бацькаўшчыну, дзе пражыў ўсяго толькі 15 падлеткавых гадоў, але шчырую любоў пранёс у глыбінях шчымлівага сэрца праз усё свядомае жыццё. І нават усю сваю творчую спадчыну завяшчаў цалкам мілай незабыўнай Беларусі. А сам так і не дачакаўся ані належнага прыжыццёвага прызнання на Радзіме, ані права знайсці сабе хаця б вечны спачын у роднай зямельцы...

21 снежня 1981 г. М.Забэйды-Суміцкага не стала. Належна ўшанаваны ў Чэхаславакіі, ён пахаваны ў Празе на Альшанах. На помніку пазначаны апошнія развітальныя словы на беларускай і чэшскай мовах: "Жыў песняй і песняй даваў людзям радасць".

Я, пасля таго незабыўнага вельмі ўражлівага канцэрту ў Віцебску, шчодра падоранага М.Забэйдам-Суміцкім цікаўным віцяблянам, больш ніколі не бачыў яго. Праўда пасля, аж 17 гадоў, да самай яго смерці, мне пашчасціла ліставацца з вялікім спеваком. Той жыватворны ўплыў з боку сапраўднага беларускага адраджэнца на мяне, тадышняга недаспелага саўка, пераўзышоў усе іншыя выхаваўча-асветніцкія крыніцы бягучага жыцця. Уся атрыманая з Прагі разнастайная інфармацыя па беларушчыне, яе ўплывовая патрыятычная скіраванасць актыўна спрыяла маёй самаадукацыі, як па-сапраўднаму шанаваць сваю мілую Бацькаўшчыну, шчыра любіць самую родную, самую прыгожую ў свеце краіну, сваю сінявокую Беларусь, не зважаючы на саўковыя казачкі для працячкоў пра так званы "коммунистический рай".

М.Забэйда-Суміцкі з'яўляўся своеасаблівым маяком незнішчальнай беларушчыны, вечнай, як само жыццё. Ён добра разумеў яшчэ з даваенных часоў сапраўдную злачынную сутнасць кампартыйнага сталінізму і яго пасляваенных паслядоўнікаў, якія бязлітасна нішчылі лепшыя набыткі беларушчыны, паўсюль у гарадах і мястэчках зачыняючы беларускія школы, ігнаруючы ўжыванне беларускай мовы на дзяржаўным узроўні, фальсіфікуючы гісторыю Беларусі, пераследуючы або рэпрэсуючы лепшых беларускіх нацыянальных дзеячоў. Гэтай нялюдскай жывёльнай скіраванасці, бруднай кучцы нікчэмных палітыкаў слынны спявак супрацьпаставіў актыўную папулярызацыю беларускіх народных песняў за межамі Бацькаўшчыны і, дзякуючы прыроджанаму таленту і высокаму майстэрству, паўсюль меў на гэтай ўдзячнай ніве выдатныя поспехі, плённыя вынікі, ён ніколі не хаваў свайго крытычнага стаўлення да ворагаў беларушчыны, і яны добра ведалі і памяталі пра гэта. Таму і быў беларускі Салавей асобай непажаданай для кампартыйнай сістэмы, таму і не атрымаў законнага права вярнуцца ў родную Беларусь на сталае жыццё для працягу сваёй расквітнелай творчай дзейнасці на карысць Бацькаўшчыны мілай...

Мікола Плавінскі

Прэс-рэліз аргкамітэта фестывалю "Рок-немаўля 2000 – дзецям"

У Маладзечне ўрэшце-рэшт адбыўся фестываль "Рок-немаўля 2000 – дзецям". Сам па сабе гэты факт не можа не выклікаць пачуцця задавальнення ў арганізатараў, якія паўгады змагаліся за яго з мясцовымі ўладамі. Але дзеля аб'ектыўнасці мусім прызнаць, што без хібаў не абышлося.

Першая найгалоўнейшая прэтэнзія – гук. Яго кепская якасць вызвала абурэнне не толькі ў музыкантаў, але і ў нас. Фірма, якая павінна была яго забяспечыць, парушыла ўсе папярэднія дамоўленасці: комплект гукаапаратуры не адпавядаў патрабаванням ні па якасці, ні па магутнасці, як не адпавядала і кваліфікацыя гукааператара. Такім чынам ратаваць гук прыйшлося гітарысту гурта Green Snake Жоры Аляксеенка (7 мая) і прадзюсэру гурта Happy Face Генадзю Сыракевашу, а таксама гукааператару "Крамы" Клаўсу (8 мая). Акрамя таго, былі парушаны тэрміны пастаўкі. У выніку чаго, у першы дзень фестывалю аказаліся сарванымі саундчэкі і генеральная рэпетыцыя. Асабліва вызывае наша абурэнне недобрасумленнасць мэнэджэра Дзмітрыя Дарожкі, які нібыта з'ехаў з "правительственным концертом" у Маскву, не папярэдзіўшы нас, як заказчыкаў. Спадар Д.Дарожка не толькі перадаручыў выкананне дамовы іншым людзям, але і паставіў іх у няёмкае становішча, не растлумачыўшы, як след, што ад іх патрабуецца.

Усё вышэйпералічанае адмоўна сказалася на іміджы фестывалю як сярод музыкаў і журналістаў, так і сярод публікі. І садзейнічае стварэнню стэарэтыпа "правінцыйнай лажы".

Другая прэтэнзія – афармленне сцэны. І ў першую чаргу – адсутнасць ілюмінацыі. Увесь каментар можна звесці да стандартнага (нажаль!) спалучэння слоў – "не хапіла грошай". Разлічваць на самаакупнасць канцэрту не прыходзілася – усе сродкі ад продажу квіткоў ахвяраваны гарадской арганізацыі дзяцей-інвалідаў і малалых інвалідаў "Надзея".

І, нарэшце, апошняя прэтэнзія – зала. Той факт, што ў Маладзечне няма прыстойнай залы для рок-імпрэзаў ужо не раз падымаўся ў СМІ. Выканаўцы бардаўскай песні, класічнай і фальклорнай музыкі могуць спадзявацца на залу ў музычнай вучэльні ці тэатр. Але з рок-музыкай – сітуацыя іншая. Фактычна ўсе такія імпрэзы праходзілі ў ДК чыгуначнікаў, які у дадзены час знаходзіцца на рамонце. Таму канцэрт давялося праводзіць у памяшканні Маладзечанскага палітэхнічнага тэхнікума, адзінай у горадзе ўстановы, адміністрацыя якой не пабаялася здаць актавую залу ў арэнду "нацыяналістам" (гарадской арганізацыі Таварыства Беларускай Мовы імя Ф.Скарыны і Маладзёваму клубу "Грунвальд").

Нажаль, у чарговы раз арганізатары сутыкнуліся з праявай сталічнага снабізму з боку некаторых музыкантаў, што характэрна не "зорак". Нічога страшнага, разумеем. Калі, нават, маскоўскія "зоркі" прыязджаюць на гастролі ў Мінск, яны кажуць тое ж самае...

Варта зазначыць, што першай мэтай нашага канцэрта была раскрутка пачынаючых беларускіх рок-гуртоў. Кампазіцыя гурта-пераможцы SMALL SOUND (Слуцк) будзе змешчана на чарговым выпуску "Вольных танцаў", дзякуючы ўжо добра вядомай Беларускай Музычнай Альтэрнатыве. Другой мэтай была пасільная дапамога дзецям-інвалідам. І салідарнасць гуртоў POSTSCRIPTUM, ZNICH, HAPPY FACE, GREEN SNAKE і КРАМА дапамагла нам яе дасягнуць. Мы лічым, што справіліся з пастаўленымі задачамі.

Застаецца дадаць, што мы зрабілі адпаведныя высновы і пачынаем падрыхтоўку да чарговага фестывалю "РОК-НЕМАЎЛЯ". Упэўнены, што ён пройдзе на прыстойным узроўні. Да сустрэчы!

МГА ТБМ, МК "Грунвальд": тэл: (01773)33660 Сяргей Юркевіч, (01773)64791 Валянцін Герновіч. e-mail:geraway@mail.ru gera@chi.org.by

Ды-джэй Адраджэння: другі выпуск

1 чэрвеня самы пачатак лета-2000, стаў выпускным днём для 12-ці новых Ды-джэяў Адраджэння, падрыхтаваных на фірмовых маладафронтаўскіх семінарах на працягу трох вясновых месяцаў. На ўрачыстым сходзе МФ разам з уручэннем імянных сертыфікатаў і прызоў адбылося і паказальнае шоў "духовага спецназу".

Праграма сэмінараў улучыла адмысловыя тэставанні Ды-джэяў, асновы сістэмнай працы па ўсім спектры інтарэсаў моладзі, азы індывідуальнай і масавай псіхалогіі, тэхналогіі шоў і public relations і тэле і радыёэфекты. Семінарыстам давялося прайсці праз пастаянны інтэрактыўны трэнінг, мазгавыя штурмы і выпрабаванні ў жывой аўдыторыі – кожны з іх мусіў арганізаваць і правесці дыскатэку і Шоў Беларушчыны, а таксама выступіць перад поўнай залай з падрыхтаванай прамовай. Зрэшты, галоўны фокус курсаў заключаўся нават не ў тэхналагічнай падрыхтоўцы: задачай Ды-джэяў Адраджэння ёсьць асэнсаванне і пашырэнне нацыянальнай ідэі, спалучэнне беларускай формы з духовым, хрысціянскім зместам.

12 пераможцаў курсаў вызначаныя паводле рэйтынгу. Дарэчы, трэба нагадаць, што І выпуск Ды-джэяў, праведзены год таму, аказаўся надзвычай паспяховым, палова з іх сталі сябрамі Ўправы МФ, некалькі чалавек узначалілі грамадскія аб'яднанні і зрабіліся журналістамі, сярод іх – МІС МФ-99.

У сённяшнім дэсанце Ды-джэяў Адраджэння пэрспектыўных хлопцаў і дзяўчат, напэўна, не менш. Лідэрамі курсаў сталіся 17-гадовая Вольга Данішэвіч – кіраўніца маладафронтаўскай прэс-службы і 20-гадовы студэнт юрфака БДУ Сяржук Лісічонак, які да гэтага 6 гадоў (!) займаўся практычнай псіхалогіяй. Сярод выпускнікоў – 15-гадовы вундэркінд-ліцэіст Сяржук Хадаркевіч, WEB-дызайнер Андрусь Бандаровіч, пераможца рэспубліканскай алімпіяды па гісторыі Павел Касмач, шахматыст-разраднік (ІК.1935) Андрусь Дзенісевіч. Лішне казаць, што кожны з Ды-джэяў валодае кампутарам, адной-двума замежнымі мовамі, займаецца асабістай творчасцю, і, канешне, хуткастрэльна размаўляе па-беларуску.

Апроч Ды-джэйскіх курсаў у рамках малафронтаўскай ініцыятывы "Маладое Адраджэньне" у Менскіх школах і вучэльнях праходзяць шматлікія віктарыны і брэйн-рынгі, дыскатэкі і канцэрты.

Дадатковая інфармацыя:
284-50-12 (ПН.,ЧЦ.) *Павел Севярынец.*

ПАМЯЦІ ЛЯВОНА НАРКЕВІЧА

У студзені 2000 года ў Садбуры памёр сябра Згуртаваньня Беларусаў Канады (ЗБК) сьветлай памяці Лявон Наркевіч.

Зь пяцьдзесятых гадоў у Садбуры, што 400 км. з гакам на поўнач ад Таронта, быў вялікі й моцны нацыянальны Аддзел ЗБК. Сябры яго працавалі ў штатах. Яны старанна адзначалі беларускія нацыянальныя сьвяты: 25 Сакавіка, і Дзень Герояў Беларусі. На сьвяткаваньні запрашалі беларусаў з Таронта браць дзейны ўдзел у іхніх імпрэзах. І Садбурцы ня раз прыяжджалі ў Таронта на нашыя сьвяткаваньні беларускіх нацыянальных сьвятаў. Найчасьцей прыяжджалі ў Таронта: Старшыня Садбургскага аддзелу ЗБК, Мікола Буцько й сакратар-скарбнік Кастусь Каранеўскі, які два гады таму памёр.

У 60-х гадох наведаў беларусаў Таронта Старшыня Рады БНР інж. Мікола Абрамчык, тады не абмінуў ён і беларусаў Садбуры.

Сьветлай памяці Лявон Наркевіч да прыезду ў Канаду, быў у беларускім ДП лягеры Вашэнштэце, канадыйскае зоны Нямеччыны. Вашэнштэт, як усе іншыя лягеры перасяленцаў у Нямеччыне, быў на ўтрыманьні амэрыканскае дабрачыннае арганізацыі УНРА, але кіраўніцтва й арганізацыя лягеру была чыста беларуская. Мы мелі там беларускую кухню, царкву, беларускае пачатковае й сярэдняе школьніцтва, сваё рататранае выдавецтва, лякерню, у якой лекарам быў др. Вітаўт Тумаш, пазьнейшы старшыня БІНіМ ў Нью Ёрку. Беларускі мужчынскі і жаночы скаўтынг, які разам са школамі ня толькі адыгрываў важную ўзгадавальную ролю, а й быў красой лягеру, стваральнікам беларускай мастацкай дзейнасьці. Калёны скаўтаў і скаўтак, у беларускіх уніформах, зь песьняй "Мы бойка моладзь, арлы маладыя!" стройна машыравалі па плошчы лягеру ў часе сьвяткаваньняў 25 Сакавіка й хораша прыдавалі ўрачыстасьці сьвяту.

Сьветлай памяці Лявона Наркевіч, як беларускі скаўт, як сябра Згуртаваньня Беларусаў Канады аддаваў сваё жыццё службе беларускай вызвольнай справы.

Вечная Яму Памяць.

Др. Раіса Жук-Грышкевіч, старшыня.

Кніга пра нас

Яшчэ адна цікавая навінка на паліцах кнігарняў: том папулярнага "Беларускага кнігазбору" – кніга выбраных твораў нашай гродзенскай пісьменніцы XIX стагоддзя, класіка сусветнай літаратуры Элізы Ажэшкі.

У кнізе сабраны найбольш значныя яе аповесці і апавяданні "беларускага цыкла", у якіх раскрываецца жывая гісторыя нашага народа, расказваецца пра тое, як жылі і кахалі, працавалі і весяліліся нашы продкі.

Уяўляю, з якой асалодай будзе смакаваць чытач "густую" прозу Элізы Ажэшкі, з якой неадрыўнай цікавасцю будзе сачыць за драматычнымі момантамі такіх герояў, як абманутая прайдзісветамі прыгожая і сумленная вяскоўка Хрысціна ("Нізіны"), як чацвёра сялян па прозвішчу Дзюрдзі, якія праз сваю цямноту трапілі на лаўку падсудных за забойства "вядзьмаркі" – разумнай, вясёлай і добрай Пятрусі, што ўсім жаночым сэрцам пакахала вясковага хлопца Міхалку і стварыла з ім харошую сям'ю ("Дзюрдзі"), як улюбёны ў прыроду і волю нёманскі рыбак Павел Кабыцкі, што шчыра пакахаў разбэшчаную панскую пакаёўку Франку, якая прынесла яму многа бядот і якой ён дараваў, нават спробу атруціць яго ("Хам"), як уцякач-катаржнік Бонк ("Зімовым вечарам") і іншыя сустрэтыя пісьменніцай на яе Гродзеншчыне жывыя людзі.

Прыемнай неспадзяванкай для чытача будуць і цікавыя ў многіх адносінах, надзвычай паэтычныя нарысы Элізы Ажэшкі "Людзі і кветкі над Нёманам", якія на працягу 1888-1891 гадоў публікаваліся ў этнаграфічным часопісе Яна Карловіча "Вісла" і з таго часу нідзе не выходзілі. У гэтых нарысах пісьменніца падала 228 беларускіх назваў раслін, апісала выкарыстанне іх у народнай медыцыне, у лячэнні асобных хвароб, што і сёння можа дапамагчы людзям.

Творы Элізы Ажэшкі пераствралі на беларускую мову Янку Брыль, Ядвіга Бяганская і Галіна Тычка. Уступны артыкул "Каралева жывога слова" напісала Валянціна Гапава.

Кастусь Цвірка,
галоўны рэдактар "Беларускага кнігазбору"

"Зерне, кінутае ў ніву"

На базе Сенніцкай СШ Менскага раёна прайшла навукова-практычная канферэнцыя "Зерне, кінутае ў ніву". Удзельнікі яе абмеркавалі вынікі работы этнаграфічных школ. Праграма навучання ў этнашколах разам з агульнаадукацыйнымі прадметамі прадугледжвае ўдзел школьнікаў у фальклёрных тэатрах, засваенне харэаграфічнага і песеннага фальклёру. Ва ўсіх гэтых кірунках паспяхова працуюць вучні і выкладчыкі Сенніцкай школы.

На здымку: удзельнікі канферэнцыі абменьваюцца думкамі. Крайні справа - прэзідэнт ТБШ Алесь Лозка. ***Фота Яўгена Казюлі, БелТА.***

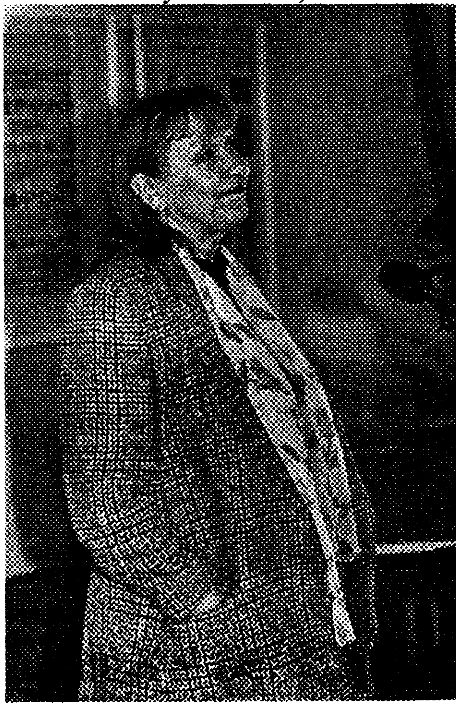

"Актрыса з божай ласкі"

У "Гасцёўні Ул. Галубка" - музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры краіны адкрылася выстава "Актрыса з божай ласкі", прысвечаная 95-годдзю Стэфаніі Станюты.

На адкрыццё прыйшлі акцёры-купалаўцы, мастацтвазнаўцы, паклоннікі таленту цудоўнай актрысы.

На здымках:
1. Аб сумеснай працы са С. Станютай успамінае актрыса Марыя Захарэвіч.
2. Партрэт С. Станюты - работа мастака Міколы Апіока.
Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Давайце спяваць па-беларуску

Інтэрвію Алеся Гурыновіча з Эдуардам Акуліным

--Калі і як пачаўся ваш творчы шлях.

--Першы свой верш напісаў у 12-ць гадоў, на рускай мове, называўся ён "Родина". Першы беларускі верш з'явіўся ў дзевятым класе, пад назвай "Бесядзь", ён быў змешчаны ў часопісе "Бярозка". За гэты верш я стаў лаўрэатам конкурсу – "Я табе Беларусь шчыра песню пяю".

Калі ў Гомелі ў 80-м годзе вучыўся ў ГДУ на гісторыка-філалагічным факультэце, напісаў першую песню "Сумую без тваіх воч" для ўтворанага намі рок-гурта "БАСКІ". Назва была ўзята па найменні народа ў Іспаніі, а таксама па першых літарах прозвішч удзельнікаў. Гэта Бяляцкі Алесь – зараз старшыня праваабарончага цэнтра "Вясна", Я, Акулін Эдуард, Скачынскі Сяргей – зараз загадчык аддзела культуры Веткаўскага раёна і Кавалёў Анатоль, які цяпер настаўнічае на Гомельшчыне.

Так, што першыя песні пісаў для нашага рок-гурта, пасля яны ўвайшлі ў мой бардаўскі рэпертуар. Спяваў пад гітару ў будатрадах, перад сябрамі на розных універсітэцкіх імпрэзах.

У 1984 годзе адбыўся мой тэлевізійны дэбют, абласное тэлебачанне ў асобе Таццяны Сапач запрасіла мяне зрабіць аўтарскую перадачу, я згадзіўся. У перадачы прагучала сем маіх песень і прыкладна столькі ж вершаў. У гэтым жа годзе, а я ўжо вучыўся на 5-м курсе, завёз у Менск у выдавецтва "Мастацкая літаратура" рукапіс свайго першага зборніка вершаў – "Лёс дзённага асвятлення".

--Раскажыце, калі ласка, пра вашыя творчыя набыткі.

--Я напісаў недзе каля 50-ці песень. Вершаў не лічыў, яны ўвайшлі ў мае паэтычныя кнігі – "Лёс дзённага асвятлення" (1988 г.), "Пяшчота ліўня" (1990 г.), "Крыло анёла" (1995 г.), у 1996 годзе выйшла драматычная містэрыя "На каляды". Таксама ў 1996-м пераклаў з нямецкай мовы на беларускую твор аўстрыйскай паэткі Міры Лобэ "Маленькая я – гэта я", якая выйшла накладам у 14-ць тысяч асобнікаў.

У гэтым годзе павінна была пабачыць свет мая кніга вершаў "Радно", але пасля таго, як наклад быў аддрукаваны, яна была знішчана па палітычных матывах. Калі ў мяне не атрымаецца выдаць зборнік на Радзіме, то я зраблю гэта за мяжой. А пакуль што я з'яўляюся аўтарам самага "рарытэтнага" выдання ў дзесяць асобнікаў.

З музычных набыткаў я маю два магнітаальбомы, гэта "Мая Крывія" (1995 г.), "Як яна і я" (2000г.). У гэтыя дзьве касэты ўвайшлі 38 песень. Атрымалася цікавае супадзенне, 37 з іх уласна мае па колькасці маіх год, а 38-я на словы Максіма Багдановіча.

--Скажыце колькі слоў пра вашу сям'ю, працу.

--Працую загадчыкам філіі музея Багдановіча "Беларуская хатка", жонка Наталля – навуковы супрацоўнік гэтага музея. Гадуем двух сыноў. Янка вучыцца ў 9-м класе, Верас у 3-м класе Менскай гімназіі №10. Гэта была беларуская гімназія, але зараз там выкладанне пераведзена на рускую мову. Гэта тлумачаць адсутнасцю беларускіх падручнікаў, настаўнікаў. Але прычына тут насамрэч як усім вядома ў палітыцы, праводзімай цяперашнімі ўладамі.

--Вашы творчыя планы.

--Калі дасць Бог, пастараюся яшчэ раз у гэтым годзе выдаць кнігу вершаў "Радно", пушчаную пад нож. Наладзіць шэраг прэзентацый гэтай кнігі і майго новага магнітаальбома "Як яна і я".

Адна з прэзентацый магчыма адбудзецца гэтым летам у Чырвоным Касцёле.

--Хто Вам падабаецца з беларускіх творцаў.

--Люблю і паважаю творчасць Рыгора Барадуліна. Ніла Гілевіча, Дануты Бічэль-Загнетавай, Леаніда Галубовіча, Леаніда Дранько-Майсюка, Галіны Булька, Анатоля Сыса, Барыса Пятровіча, Міхася Скоблы...

Маім духоўным настаўнікам з'яўляецца Максім Багдановіч, захаванне памяці якога для мяне вялікі гонар. "Беларуская хатка" -- апошні прытулак Максіма на Радзіме, тут ён напісаў "Пагоню", паэму "Страцім – Лебедзь".

--Што б Вы пажадалі ТБМу і "Нашаму слову".

--Я пажадаў бы, каб прыйшоў час, калі Таварыства будзе змагацца не за існаванне беларускай мовы, а за яе чысціню, пашырэнне сферы яе ўжывання, за ўдасканаленне правапісу. А "Нашаму слову" ператварыцца з газеты Таварыства ў выданне, якое б ведалі і чыталі ў кожнай беларускай сям'і.

Гутарыў Алесь Гурыновіч.

Страцім-Лебедзь

Словы і музыка Э.Акуліна

Am Dm
Я помню, што гэта ўжо колісь было –
E Am
Каляпы, завейная шчырасць...
Am Dm
Сумёт за балоннем – узняты крылом
E Am
Луг-лебедзя гнанага ў вырай.
E7
І ты ўслед за ім, як крывіцкі Ясон,
Dm
Памкнуўся, паверыўшы ў мару...
Dm Am
А слуцкага паса цяжкое руно –
Dm E Am
Царкоўным заззяла арнатам...

Прыпеў:
Am Dm Gm
Столькі вёсен і зім -- адзін.
C Am
Ты даруй нам усім – Максім!
Dm E
Без'языкім, сляпым , глухім
E Am
І душою парожнім...
Dm Gm
Столькі вёсен і зім, і зім.
C Am
Ты вышэй ад усіх, Максім,
Dm E
Да цябе мы ўсе ляцім –
Am
Як можам...

Ды раптам з нябыту ўзнікла Яно
Паўночнай парой сяродзім'я.
Валошка, што ўмерзла ў ваконнае шкло –
Погляд твой растайны, Максіме.
Няма таго болей, што колісь было,
І я аб тым не шкадую.
Ды толькі валошка твая ўсёадно –
Карэннем мне сэрца свідруе...

Прыпеў:
Той жа. Апошні рэфрэн:
Am Dm E
Да цябе даляцець нам сіл –
Am
Дай Божа!

Вясна – 2000

Словы і музыка Э.Акуліна

Am
Столькі год маны.
F
Столькі год віны.
Dm E
Столькі год з ярма нас не пушчалі...
Am
Ды сталелі мы.
F
Ды дужэлі мы.
Dm E
Крылы нашай мары адрасталі!

Прыпеў:
Dm Gm C
І ўжо ў нябёсах, як заклён, гучыць: -
Dm E Am
Беларусь жыве і будзе жыць!
Dm Gm C
Тысячагалосая вясна гучыць: -
Dm E Am
Беларусь жыве і будзе жыць!

Да пляча плячо.
Як не я – то хто?
Беларусь ад здрады ўратуе...
Воля ці ярмо?
Як не ты – то хто?
Нам Радзіма здрады не даруе.

Прыпеў:
Той жа.

З намі разам Бог!
З намі разам Сцяг!
З намі разам нашая Пагоня!
Як не я – то хто?
Як не ты – то хто?
Беларусь ад здрады абароніць...

Смак ажын

Словы і музыка Э.Акуліна

Am Dm
Мой погляд размылі туманы.
E Am
Мой гнеў – як загублены нож...
Am Dm
Мой смутак – нібы несціханы
E Am
Кастрычніцкі помслівы дождж.
E7 Dm
Твой погляд – зялёная зорка.
Gm C
Твой гнеў – ненароджаны сын...
Am Dm
Твой смутак пранізліва-горкі –
E Am
Як смак недаспелых ажын.

Прыпеў:
Dm Gm C Am
Не кажы, не кажы, не кажы мне "Бывай" –
Dm E Am
Не кажы, не кажы, не кажы...
Dm Gm
Смак ажын, смак ажын,
C Am
смак ажын успамінай –
Dm E Am
Смак ажын, смак ажын, смак ажын.

Я веру, што вернецца Лета
З маленнем растайнай імшы.
І словы над сонным Сусветам:
--Нічога прашу не кажы...

Прыпеў:
Той жа. Апошні рэфрэн:
Dm E Am
Недаспелых гаркавых ажын...

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 5. 06. 2000 г.
Наклад 3200 асобнікаў. Замова № 1526
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 147 руб., 3 мес.- 441 руб.
Кошт у розніцу: 35 руб.